

KVALSUND KOMMUNE

150 ÅR JUBILEUM

KVALSUND
KOMMUNE
150 ÅR
1869 – 2019

Forord

Kjære innbyggere og venner av Kvalsund kommune.

Dette jubileumsheftet er ment å ta for seg Kvalsund kommunes 150-årige historie som egen kommune. Det er lagt ned mye arbeid i jubileumsheftet og jeg vil takke alle bidragsyterne og selvfølgelig takke for det engasjement som alle har vist med tanke på de ulike aktivitetene i jubileumsuka.

Jeg har vært så heldig å få ha vært ordfører i denne flotte kommunen i snart 4 år. Å få lov til å bidra til samfunnsutvikling og bolyst som heltidspolitiker er ikke mange forunt, og jeg er svært takknemlig for dette.

Jeg har bodd i Kvalsund siden 1979, med ett lite unntak fra studietiden i Oslo. Jeg har levd halve min barndom, ungdomstiden og mitt voksne liv her og jeg har trivdes hver eneste dag. Bygdesamfunnene i Kvalsund kommune er unike på hver sin måte med mennesker som bryr seg om hverandre.

Det snakkes ofte om at samfunnsutviklingen går i en retning hvor vi mennesker blir mer og mer egosentriske og mangel på fellesskapsfølelse uteblir. Etter min mening er Kvalsund kommune et eksempel på det motsatte.

Fra 01.01.2020 slår Kvalsund seg sammen med Hammerfest, og blir Hammerfest kommune. Det er kun kommunegrensene som flyttes og det vi skal jobbe for at det fortsatt skal bo mennesker der det bor mennesker i dag.

Jeg håper at jubileumsheftet faller i smak og at heftet blir noe man tar vare på og viser frem til kommende generasjoner med stolthet!

Til lykke med 150 års jubileet!

**KVALSUND
KOMMUNE**

Aktivitets- og friluftskommunen

INNHold

	Side
<i>FORORD</i>	2
<i>INNHold</i>	3
<i>Kvalsund gjennom 10 000 år</i>	4
<i>Kvalsund kommune i dag</i>	6
<i>Politisk og samfunnsmessig utvikling</i>	7
 <i>NÆRINGS LIV</i>	
<i>Næringslivet i kommunen</i>	9
<i>Gruvedrift</i>	11
<i>Porsa, ein stad med kraftig tydning</i>	12
<i>Reindrift</i>	15
<i>Gløtt fra Kvalsunds skolehistorie</i>	17
 <i>SAMFERDSEL</i>	
<i>Fergetrafikken over Kvalsundet</i>	20
<i>Kvalsundbru</i>	21
<i>Båter og passasjerfrakt</i>	25
 <i>KIRKER</i>	27
 <i>Kokelv sjøsamiske museum</i>	29
 <i>KUNST OG KULTUR</i>	31
<i>Kunstnere</i>	31
<i>Kulturminner</i>	34
 <i>KVALSUND I KRIG</i>	37
 <i>BYGDENE:</i>	
<i>Kvalsund</i>	39
<i>Kokelv</i>	41
<i>Revsneshamn</i>	43
<i>Vargsundområdet</i>	45
<i>Skaidi - Repparfjord</i>	48
<i>Klubbukt</i>	50
<i>Stallogargo</i>	52
 <i>ORDFØRERE</i>	55
<i>Kvalsund inn i fremtiden</i>	56

Kvalsund gjennom 10 000 år

av Kjell Arne Johannessen

Arkeologiske funn har stadfestet at Kvalsund har hatt bebyggelse gjennom et tidsrom på trolig mer enn 10 000 år. Funn fra Eldre Steinialder, blant annet tufter i Repparfjord, Halsen og i selve Kvalsund bekrefter dette. Ikke bare har disse funnene bekreftet langvarig bebyggelse, men også permanent bosetning. Enkelte tufter later til å ha vært i bruk i perioder over flere tusen år! Dette er ikke unikt for Kvalsund; Sørøya, Forsøl og Melkøya er forholdsvis nærliggende steder med tilsvarende dokumentert bosetning.

Skulle vi ha beveget oss tilbake i tid, ca. 9500 år tilbake, ville vi hatt vanskeligheter med å kjenne oss igjen i landskapet. Havet sto da adskillig høyere, mesteparten av Kvalsunddalen ville vært under vann. Klimaet var også mildt, mildere enn i dag. Dyrelivet var muligens mere variert enn i dag. Dette ga muligheter for både fangst og fiske, de eldste arkeologiske funn er av redskap nyttet nettopp til dette, forarbeidet av lokale steinarter.

Hvem menneskene var da, vet vi derimot lite om, og hvor de kom fra. Tid hadde de, blant annet til å lage helleristninger. Slike er funnet flere av i Kvalsund, de eldste er datert til ca. 2500 år tilbake, i slutten av det som kalles den Yngre Steinialder. Lignende helleristninger i Alta er datert enda lengre tilbake i tid. Disse helleristningene vitner om en fangst- og jaktkultur. I det hele har fangstkulturen hatt nærvær i området helt frem til nylig. Man levde ikke bare av fisk og vilt, planter har vært en viktig del av føden, og da som nå har bær og andre vekster vært en del av kostholdet. Interessant nok har man funnet rester

av primitivt landbruk; pløyespor, allerede i yngre steinalder. Det er uvisst hva som ble dyrket.

Frem til middelalderen, gjennomgikk man den såkalte bronse- og senere jernalderen. Også fra disse periodene er det gjort funn i Kvalsund. Det er likevel først i Middelalderen man kan si noe sikkert om befolkningen i Kvalsund, hvem de var, og hvor de kom fra. Det er da de pålitelige historiske opptegnelser begynner.

Om Finnmark i sin alminnelighet er Ottar den første som avgir en beretning, som bekrefter at det allerede da, ca år 870-90, var samkvem mellom samisk og nordisk kultur i området.

Utover Middelalderen ble Finnmark noe av en kasteball mellom forskjellige nasjoner. Rusere, svensker og nordmenn (Senere Danmark/Norge) gjorde krav på området, noe som førte til opprettelsen av Vardøhus, og bygging av kirker langs Finnmarkskysten. Kvalsund er ikke nevnt i forbindelse med dette. Både sagn og historiske opptegnelser gir grunn til å tro at Finnmark ble utsatt for «Russeherjinger». Stedsnavnet «Russeberget» i Stallogargo er forbundet med et slikt sagn. Etter den store nordiske krig fikk Danmark-Norge et fastere grep om Finnmark. For befolkningen var ikke dette oppgangstider, dels på grunn av økonomisk utbytting, dels på grunn av et forverret klima. Glemte var man ikke. Thomas von Westen tok initiativet til opprettelse av flere kapell i sognet, både i selve Kvalsund, Repparfjord og Neverfjord. Det fremgår at Kvalsund var å anse som et samisk kjerneområde.

Kvalsund sentrum ca. 1950

Foto Fjellanger & Widerøe

På slutten av 1700 tallet begynte en viss forbedring. I år 1812 fikk Kvalsund et handelssted, som under skiftende eiere drev omfattende virksomhet i tilknytning til fiskeriene i lang tid. Gruvedrift ble også en næringsvei for mange. Ufredstiden under Napoleonskrigene bremsset noe på utviklingen, men den positive utviklingen fortsatte utover århundret. Folketellingen i 1801 forteller om bosetning i kommunen, som da var en del av Hammerfest.

Stedsnavnene var da stavet noe annerledes enn i dag. Repparfjorden/Riehppovuotna var «Rippenfjorden», kommunesenteret het «Rakkerø», avledet av det samiske Ráhkkerávju som betyr: *Fjorden som er samlingssted for rein som skal parre seg*. I 1869 ble Kvalsund skilt ut fra Hammerfest som eget herred. Noen dramatisk omveltning ble det ikke.

Stedsnavnet «Kvalsund», samisk Fálesnuori, har samme betydning på begge språk og utvilsomt på bakgrunn av at det var og er mye hval i sundet.

I 1884 ble Kvalsund besøkt av den franske prinsen Roland Bonaparte; han fotograferte en stor

del av den samiske befolkningen i kommunen med antropologiske studier som formål. Billedmaterialet han etterlot er blant de beste kilder som finnes om Finnmarks befolkning.

Årene frem til andre verdenskrig var en historie om utvikling som også Kvalsund ble del av. Industrialisering og den moderne tid gjorde sitt inntog på godt og vondt. Fiskeriene, etter hvert motorisert, var hovednæring, gruvedrift var også en viktig næringsvei til tider.

Verdenskrigen ble vendepunktet. Finnmark ble en krigsskueplass, med katastrofale resultat. Kvalsund var blant de samfunn som ble totalødelagt i fysisk forstand.

Gjenreisningstiden førte til omveltninger, ikke bare i form av ny infrastruktur, men også sosialt. Fornorskingen kom inn for fullt, likevel er Kvalsund blant de lokalsamfunn hvor samisk språk og kultur fortsatt er levende.

Kommunen fremstår i dag med flere levende lokalsamfunn der det er aktive bygdelag og øvrige lag og foreninger i alle de større bosetningsområdene.

Kvalsund kommune i dag

av Ulf Terje Eliassen

Storberget 2018

Foto: Ulf Terje Eliassen

Kommunens profil er «aktivitets- og friluftskommunen», nettopp fordi det er mye aktivitet og arrangement blant lag og foreninger i kommunen. Kvalsund kommune er og har vært sentrum for flere større arrangementer. Blant disse er flere TV-innslag fra 71 grader nord, vertskap for Arctic Race of Norway, Bolyst-uka. Årlig arrangerer dessuten Skaidi Xtreme terrengsykkelritt og Fatbike som er store i Norgessammenheng. Konsertfesten «Nesnedd» har skapt påskestemming hvert år de siste tre årene, ungdomsfestivalen Vill-Ungdom trekker over 100 ungdommer fra hele fylket. Skaidi vinterfestival/alpindager trekker svært mange når de byr opp til gratis alpinhelg. I tillegg har Stallodagene laget kulturfest for store og små i sju år.

Utover dette er Kvalsund kjent som en friluftskommune, med Finnmarks største hytteområde i og rundt Skaidi, samt tre gode lakseelver. Innbyggerne her er dessuten kjent for å ha nær tilknytning til bruk av og høsting av naturen, mye av dette på grunn av den sjøsamiske historikken.

Flere større prosjekter er ventet eller igangsatt i kommunen. Tross en nedgang i folketall, har kommunen skodd seg for fremtidig utvikling og vekst. Selv om det lenge var usikkerhet rundt avklaringen rundt kobbergruven Nussir, har det blitt investert i både industri-/næringsarealer og boligtomter. Et nytt oppvekstsenter i Kvalsund er ventet igangsatt innen kort tid.

I Kokelv som ligger i utkanten av kommunesenteret, har det også blitt investert med byggingen av Kokelv bo- og omsorgssenter. Kommunen er i tillegg del av flere boligprosjekter, samt at det bygges private leiligheter rundt om i kommunen.

Kommunens strategiske beliggenhet med tanke på kommunikasjon, gjør den attraktiv for vekst innenfor både reiseliv, industri og havbruk.

Storberget ved Kokelv er start for Nasjonal turistvei Havøysund. Veien er en de de (18 totalt) utvalgte strekninger i Norge, som har fått offisiell status som veier hvor det skal investeres ekstra for å få en infrastruktur som passer turist-

næringen og reisende langs disse veiene. Veiene forsterkes med arkitektur og kunst på tilrettelagte utsiktspunkt og rasteplasser. Storberget åpnet høsten 2018.

Politisk og samfunnsmessig utvikling

av Terje Wikstrøm

Siden Kvalsund ble skilt ut av Hammerfest Landdistrikt og ble selvstendig kommune i 1869 har totalt 25 ordførere tjent sin kommune. I kommunestyresalen på Kvalsund Rådhus henger galleriet over tidligere ordførere.

Kvalsund kommunes første ordfører var Andreas Holmgren. Han var ordfører fra 1869 til 1870. Den ordfører med lengst tid er Martin Mikael Nilsen. Han var ordfører fra 1889 til 1892, fra

1896 til 1898 og fra 1902 til 1913. I nyere tid er det Ragnar Olsen som har lengst tjenestetid med 3 perioder som ordfører. Etter at krigen var slutt ble Hjalmar Pedersen Mjånes konstituert av den norske stat som ordfører inntil nytt valg var gjennomført. Pedersen Mjånes satt som ordfører i noen måneder.

Å beskrive den politiske utviklingen i 150 år er utfordrende. Mye historisk materiale gikk tapt i en brann i 1890 og tysernes nedbrenning av Kvalsund første til at mye gikk tapt. Mye av historiske begivenheter blir omtalt i dette jubileumsheftet, så som krig og gjenreisning, skolehistorie, samferdsel og ferge/bru historie.

Kvalsund kommune har alltid vært dominert av primærnæringer som jordbruk, skogbruk, fiske, fangst og mineralutvinning. Samfunnsutviklingen de seneste 20-30 årene har ført til en kraftig nedgang i dette, og det er i dag mange som pendler inn til Hammerfest på jobb, samt at mange er ansatt i kommunal sektor. Det må legges til at Kvalsund kommune i dag har et økende antall etableringer i privat næring.

Politikk er i stor grad samfunnsutvikling, og det

Herredshuset på 1950 tallet

Politiske møter på Herredshuset på 1950 tallet

er naturlig å se litt nærmere på noen store investeringer og utbygginger som er gjort kommunalt, regionalt og nasjonalt som har hatt betydning for Kvalsund kommune.

Veien mellom Kvalsund og Repparfjordbotten stod ferdig i 1929. Veien ble påbegynt i 1922 etter mange år med undersøkelser og planlegging. Veien videre opp Repparfjorddalen ble ferdig i 1932. Veien fra Kokelv til Porsanger stod ferdig i 1938.

Kvalsundbrua sto ferdig i 1977. I 2002 sto Stallogargotunnelen ferdig og i 2012 sto Skjåholmtunnelen ferdig. Disse bidro sterkt til å bedre trafikksikkerheten mellom Kvalsund og Hammerfest.

For idrettslig aktivitet og folkehelse kan byggingen av Kvalsundhallen og kunstgressbanen på Leikvang nevnes. Kvalsundhallen sto ferdig

i 2004, og ærverdige Leikvang stadion fikk sitt kunstgressdekke i september 2017.

Listen over prosjekter som skulle og burde vært nevnt er lang, men dette ville ha krevd et eget bilag kun for dette. Oppsummert i vår 150 år lange historie som egen kommune er det svært mange personer som enten innen politikk, lag/foreninger, arbeidsliv osv som har vist stort samfunnsengasjement for Kvalsund og bygd Kvalsund kommune til det den er i dag.

Etter 150 år skal vi nå bli en ny kommune sammen med Hammerfest. Den nye kommunen har et enormt potensiale for næringsutvikling, trivsel og bolyst. Dette sikres best ved at folk får leve og bo der de selv ønsker det i den nye kommunen.

Åpning av nye Leikvang stadion i 2017. Foto: privat

NÆRINGS LIV

av Kjell Arne Johannessen

Næringslivet i kommunen

Vi kjenner av gode grunner ikke til næringslivet i Kvalsund i eldre tid. Det er all grunn til å tro at man her, som andre steder praktiserte naturalhusholdning, med direkte bytte av varer og tjenester. Slik naturalhusholdning overlevde trolig lengre i Finnmark enn i andre landsdeler. Skattelister for Finnmark i eldre tid gir vitnesbyrd om dette.

Til hindring for næringslivet i Nord-Norge var monopoler på handelen, som ga handelsmenn fra Bergen og til dels også Trondheim enerett på handel med fylket. Dette satte sperrer for lokalt initiativ, og ble ikke opphevet før 1789. Systemet ble ansett som svært urettferdig, og ga fremmede kjøpmenn nærmest nakketak på "kundene", som lett kom i økonomisk avhengighet til disse.

Monopolet var ikke absolutt. Pomorhandelen med russere avhjalp noe på de negative effektene. Pomorhandelen besto helt til den russiske revolusjon i 1917, selv om den i perioder lå nede, delvis som resultat av ufred, som under Napoleonskrigene og Krimkrigen.

I 1812 ble det opprettet et handelssted i Kvalsund. Slike handelssteder hadde særlige privilegier, men også plikter. Blant annet var de pliktig til gjestgivervirksomhet. I tillegg var handelsstedet også et slags havnevesen, fordi Kvalsund var et viktig anløpssted for skipsfarten.

Opprinnelig hadde fiskeriene vært den viktigste næringsvei i Kvalsund. Etter hvert kom flere inntektskilder. Gruvedrift ble etter hvert en viktig, men sporadisk kilde til inntekter i kommunen, som først ble selvstendig i 1869. På den tiden var naturalhusholdning stort sett historie.

Næringslivsannonser i Kvalsund

Utviklingen i samferdselen, særlig etter århundreskiftet i 1900, fikk betydning for næringslivet. Telegraf, bedre veier (eller vei i det hele tatt) og ikke minst motoriseringen av fiskeflåten satte fart på næringslivet i Finnmark og ikke minst i Kvalsund.

Også annen handelsaktivitet enn bare "krambodhandel" oppsto. Kafeer og spesialisert handel, som båtslipper, ble etablert.

Dette var ikke bare solskinnshistorier. Finnmark og Kvalsund ble rammet av nedgang under 1. verdenskrig og senere under nedgangstider både på 1920 og 1930 tallet.

2.verdenskrig ble en katastrofe for kommunen. Det var likevel optimisme som preget næringslivet i gjenoppbyggingstiden. Et tilbud som faktisk var bedre på 1960 tallet enn i dag var detaljhandelen. Knappt en bygd manglet egen butikk, i kontrast med dagens situasjon.

Vargsundfisk Eier Mathis Kvitberg. Foto privat

Entreprenørvirksomhet har alltid stått sterkt i bygda; og flere entreprenører har fortsatt tilhold lokalt.

I tillegg fantes omfattende næringsliv for øvrig. Selv bankfilial hadde man i Kvalsund og tilbud som frisør, materialhandel og gatekjøkken, for ikke å nevne permanent kafedrift. Dette gjaldt ikke bare selve tettstedet, men også andre bygder i kommunen.

I senere år har næringslivet sett nedgang, i likhet med andre steder i distriktene. Tilbudet innen lokal handelsvirksomhet er i stor grad blitt borte og det er omfattende handelslekkasje til blant annet Hammerfest og Alta. Hvorvidt en sammenslåing med Hammerfest vil avhjelpe denne nedgangen, gjenstår å se. Håpet om videre utvik-

ling i næringslivet er ikke borte. Fremtidig gruve drift i Repparfjord kan gi et oppsving.

Av andre næringer er det meste av kommunen reinbeiteområde for fire ulike reinbeitedistrikt. Islandske Askur som produserer tørrfisk, Finnmark ressurselskap og oppdrettsnæringen er de største næringene i kommunen (Cermaq og NRS).

Særlig i Sammelsundet, Vargsund og Kokelv/Revsnes er det betydelig oppdrettsaktivitet.

Det er i dag fire dagligvarebutikker i kommunen, pluss et fiskeutsalg på Hanselv ved Kvaløya. Sjarkflåten har hatt en liten vekst de senere år og er enda sterkt tilstede i næringslivet, til tross for at det ikke er fast mottak i Kvalsund. Her er ventet ny aktivitet ved det gamle fiskebruket i Kvalsund og fiskerigrupper har også planer for områder både i Kvalsund og Klubbukt.

Reiselivet gir muligheter man ikke tidligere tenkte på, i form av helårsturisme og markedsføring av Kvalsund som "friluftskommunen". Innen reiseliv og varehandel er Skaidi sentrum i kommunen. Spesielt med Skaidicenteret og Skaidi hotell som de største.

Cermaq i Sammelsundet

Gruvedalen ved Halsevann.

Foto privat

Gruvedriftens historie

av Kjell Arne Johannessen

De eldste spor etter mennesker i Kvalsund er ca. 10 000 år gamle; hustufter med funn av redskaper. Disse redskapene; kniver og pilespisser, ble forarbeidet av lokale steinarter, vesentlig kvartsitt, men også skifer. Lokale forekomster av leire og asbest kan ha vært benyttet til produksjon av keramikk, her er kildene mindre sikre.

Det skal gå lang tid før man på nytt påtreffer noe som kan omtales som bergdrift. Dette hadde sammenheng med funn av til dels store kobberforekomster i området.

Ut fra noen kilder skal det ha vært kobberdrift i Neverfjord omkring 1715, disse kildene er ikke helt sikre.

Ut på 1800-tallet kom imidlertid gruvedriften i full sving, og det var gruver i drift i Neverfjord, Beritsjord, Porsa, Halsevann og i Repparfjord.

Etter dagens standard var metodene benyttet i

Taubane i Porsa 1920-30

Foto Privat

gruvedriften primitive, og selv om malmen var av god kvalitet var det krevende å få den fraktet fra gruvene og til utskipingssted. Dette i tillegg til varierende kobberpriser, gjorde at gruvedriften i Porsa ble nedlagt i 1931/32. Som en kuriositet skal nevnes at Christian Michelsen, statsminister under unionsoppløsningen i 1905, var en av hovedkreftene bak denne gruva.

Interessen for bergdrift tok seg opp etter krigen, og undersøkelser viste at det var drivverdige kobbermalmsforekomster i Repparfjord (ispedd noe gull og sølv.)

Dette førte til omfattende gruvedrift i regi av Folldal verk. Denne driften varte fra 1972 til 1978. Fall i priser og etterspørsel var årsaken til opphør i driften. Driften ble i ettertid kritisert for miljøskader med deponering av gruveavfall i Repparfjorden og for å etterlate seg «arr» i form av dagbrudd.

I ettertid har gruvegangene og området rundt, blitt nyttet til andre formål, herunder smoltoppdrett og eksperimenter vedrørende brann i tunneler. Erfaringer fra eksperimentene her ble benyttet under byggingen av «Kanaltunellen» mellom Frankrike og Storbritannia.

I tillegg har det her vært betydelige masseuttak av gråberg, til bruk i gassutvinning. Dette har i det store og hele blitt nyttet til tildekning av gassrørledninger på havbunnen i forbindelse med «Snøhvitprosjektet».

I skrivende stund foreligger det vedtak om ny drift i Repparfjord gruvene, i «Nussir»-området. Nyere metoder for undersøkelser av malmsforekomster har påvist store malmreserver.

En form for bergdrift som også har tradisjoner er skiferdrift. Kommersielt har det vært drevet i Erdal i Repparfjord, men også på Stangnes på øysida. Noe større drift har ikke forekommet siden krigen.

Porsa – ein stad med kraftig tyding Ei kort historie om Porsa kraftverk

Av Julia Stangeland, Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms, Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark, IKS.

Porsaelva slik den var før den ble lagt i rør, til venstre skimtes den nye kraftstasjonen.

Foto privat

Porsa er både ei elv og eit vassdrag og det er mellom anna desse kjeldene sitt vassfall som dannar grunnlag for Porsa kraftverk si drift. Et lite samfunn vaks fram som ein konsekvens av etable-

ringa av Porsa Gruber og som seinare hadde Porsa kraftverk som sentrum. For dei som budde i Porsa bidrog ikkje berre kraftverket med straum i stikkontakten, kraftverket sørge òg for mat på bordet – all den tid kraftverket var arbeidsplass for dei fleste mennene i det vesle samfunnet. Frå den vesle staden med sine få innbyggjarar har sidan slutten av 1930-talet kome bidrag som har ført til at både Hammerfest by, dåverande Sørøysund kommune på Kvaløya og Kvalsund kommune, med vekslande hell, hadde ei stabil straumforsyning som kunne føre til eit moderne samfunn.

I 1938 kjøpte Hammerfest kommune Porsa kraft-

Kraftverket med rørgate som går inn i stasjonen 1939.

verk. Kraftverket var bygd ut i samband med Porsa Gruber sin aktivitet. Allereie i 1916 hadde Hammerfest fått tilbod om å kjøpe overskotskrafta til gruveselskapet. Trass i stor kraftterspurnad i Hammerfest, takka kommunen den gong nei. Dei ville satse på utbygging på Kvaløya. Kanskje spelte òg økonomiske og teknologiske avgrensingar ei rolle då kommunen takka nei. Ein rekna kanskje ikkje med at elektrisiteten ville komme heilt fram. I 1938 hadde den teknologiske utviklinga kome lengre, etterspurnaden hadde blitt stadig større og staten støtta eit interkommunalt initiativ og sette dessutan krav om at kraftverket, i Hammerfest sitt eige, òg skulle forsyne Kvalsund kommune og Sørøysund kommune på Kvaløya med straum. Sjølv om Hammerfest kommune kjøpte den største delen av kraftverket, kjøpte òg Sørøysund og Kvalsund kommunar kvar sin mindre part.

Arbeidet med å kople dei ulike stadane til kraftsentrumet Porsa tok til. Det blei sendt straum gjennom kabelen mellom Porsa og Hammerfest allereie i januar 1940, men fyrst frå juli same år,

etter at den tyske okkupasjonen var eit faktum, blei høgspenlinja sett i permanent drift. I 1938 hadde berre om lag 25 prosent av finnmarkingane innlagt straum mot eit snitt på 75 prosent i resten av landet. Porsa kraftverk skulle bidra til at fleire fekk straum og at samfunnet på den måten kunne seiast å vere meir modernisert, men elektrisiteten var kanskje mindre viktig for dei private kundane enn for arbeidslivet. Det var kanskje fyrst og fremst næringslivet som ivra for stabil straumforsyning og stilte det som eit vilkår for sine verksemdar. Stabil straumforsyning blei følgeleg essensielt for å kunne sikre næringsutvikling og på den måten òg eksistensgrunnlaget, særleg for byane. Det såg heller ikkje ut til at det kunne bli straum nok.

Før 1938 vart det gjort fleire utbyggingar på Kvaløya for å forsyne Hammerfest by med straum. Etter kjøpet av Porsa kraftverk fekk altså òg landkommunane rundt betre tilgang til straum, men etterspurnaden var større enn det dei samla utbyggingane både på Kvaløya og Porsa hadde ført med seg. Under krigen starta ein nye utbyg-

gingar. Tyskarane brukte mykje straum, både i eigenskap av at nærværet deira medførte eit høgare befolkningstal, men òg fordi utbyggingar av til dømes filetfabrikken og anna aktivitet medførte eit auka straumforbruk. Utbyggingane blei fyrst starta opp på Kvaløya, men dei blei skrinlagt på grunn av manglande materiale og arbeidskraft. Ein gjekk derfor over til utbyggingar av Porsa kraftverk. Desse var ikkje fullførte då Porsa kraftverk blei øydelagd i samband med nedbrenninga og dei generelle øydeleggingane hausten og vinteren 1944/45.

Etter krigen kan etterspurnaden etter kraft stå som eit symbol for sjølv gjenreisinga. Etter kvart som folk kom tilbake var elektrisk kraft eit godt hjelpemiddel, ikkje minst i form av lys, for gjenreisinga. Vidare var behovet for kraft viktig for å få i gang næringslivet igjen og det blei viktig for å dra den generelle befolkninga med inn i det moderne Noreg. Etter kvart som folk og næringsliv kom tilbake, ville dei ha meir straum. Behovet for å gjenreise Porsa kraftverk meldte seg tidleg, og blei sett på som viktig for å kunne sikre nok kraft. Frå slutten av mars 1948 blei det igjen sendt ut elektrisk kraft frå Porsa. Utbyggingar og utbetringar har seinare blitt gjort i fleire omgangar. Døme på dette er utbygging av Nedre og Øvre Porsa kraftverk på slutten av 1950-talet.

Porsa kraftverk blir ofte skildra som eit middel til den utviklinga som områda rundt – og då særleg Hammerfest by – trengte for å sikre modernisering og stabil utvikling, både for næringslivet

Gamle fundamenter for rørgate i Porsa.

og innbyggjarane elles. Det er kanskje verdt å reflektere over at det ikkje er Hammerfest by som er sentrum i den elektriske forteljinga om Hammerfest, Sørøysund, Kvalsund, og seinare òg Hasvik kommunar. Kraftsentrumet ligg på ein liten stad ved Vargsundet og heiter Porsa. Moderniseringa har òg innhenta denne staden. I dag er det få som arbeider på kraftverket. Folk er innom for vedlikehald og anna tilsyn, men dei bur ikkje i Porsa. Den daglige drifta er fjernstyrt ved hjelp av datateknologi. Samfunnet som ein gong vaks fram for å fyrst sikre gruvedrift og seinare kraftforsyninga, finst nesten ikkje lenger. Porsa er knapt skildra, verken på internett eller i bøker, men staden har likevel hatt – og har – ei kraftig tyding.

Samisk sommerboplass ved Hanselv.

Foto: Bonaparte

REINDRIFT

fra Sametinget

Det er i dag 7 reinbeitedistrikt innenfor kommunegrensen til Kvalsund, dette gjelder distriktene Oarjje Sievju/ Seiland Vest, Nuortta Sievju/ Seiland Øst, Fálá/ Kvaløy, Gearretnjárga, Fiettar, Seainnus/Návvgasat og Distrikt 16 Kárašjoga Oarjjabealli/ Karasjok Vestre.

Omtrent 90% av Kvalsund kommunes landareal blir benyttet til reindriften i dag. Reindriften er en stor del av hverdagen i Kvalsund. Kvalsund er beskrevet som sjøsamisk område, men det er ikke tvil om at områdene som omfattes av Kvalsund kommune har vært brukt til reindrift i flere hundre år, dersom man går gjennom de skriftlige kildene.

De fleste av dagens reinbeitedistrikter innenfor kommunegrensene til Kvalsund har sine vinterbeiter i Kautokeino området, dette er også i stor grad tilfellet når man gjennomgår de skriftlige

kildene om reindriften. Smith/Nissen har registrert hvordan de ulike familiegruppene flyttet (siidaene), samt trekkveiene til de familiene som flyttet fra Kautokeino til Kvalsund i 1911 (se Kautokeino sognebok).

Fálá-siida som flytter til Kvaløy har hatt omtrent den samme flytteveien i 50 år og under ekspedisjonen til den franske prinsen Roland Bonaparte i 1884, finnes et bilde av siidaen på sommerbeitet. Arthur Capell de Brooke besøkte siidaen i 1820 og skrev skildringer om reindriften i Hamfest. I 1911 var det registrert 1360 dyr i Fálá-siidaen.

Gearretnjárga som ligger nord for Repparfjorden, hvor flyttveien til de siidaene som har tilhørt Gearretnjárga har blitt beskrevet som en av de lengste når det gjelder siidaene som hadde vinterbeite i Guovdageaidnu. Siidaene som flyttet til

Reinsvømming over Kvalsundet 2018

Foto: Kjell Arne Johannessen

Gearetnjárga fra Guovdageaidnu hadde den mest østlige ruten, og dermed så hadde man siida med tilknytning til Karasjok ved Sunná-Mihkkala siida (Rávdol siida). Mihkkala-Mihkkala siida hadde 3600 dyr i 1911 og Sunná-Mihkkala siida hadde 1340 dyr.

Fiettar reinbeitedistrikt, som i dag ligger omtrent mellom Repparfjorden og lille Lerresfjord hadde registrert ca. 1450 dyr hos Bártnáža siida i 1911. Det ble også registrert siidaer som flyttet og bodde i Sievju/Seiland om sommeren og siidaer som flyttet og bodde i det som i dag er Seainnus/Návvgastat reinbeitedistrikt.

Disse registreringene fra 1911 dokumenterer hvem som har flyttet og med hvor mange dyr de ulike siidaene hadde. Det har vært reindrift i Kvalsund og i øyene rundt veldig lenge, men det som har påvirket reindriften flyttinger har vært stengingen av finske- og russergrensen i 1852. Dette medførte at reindriftssamer mistet beiterett i Finland, og reindriften måtte endre flyttemønsteret. Det er på det rene at beskatningen av reindriftssamene var hard. Det var en kamp om rett til å skattlegge samene. På 1500-tallet krevde Sverige rett til å skattlegge samene, samtidig krevde Russland og Danmark-Norge denne ret-

ten. Grensetraktaten mellom Sverige (inklusive Finland) og Danmark-Norge i 1751 avklarte hvem som fikk rett til å skattlegge samene. Dette ble videre avklart med grensekonvensjonen av 1826 mellom Norge og Russland.

I 1694 er det skrevet at det var 6 reindriftsfamilier i Kvalsund, men det fremkommer lite opplysninger utover dette. I 1670 kjøper bergensmannen Henrich Helberg 400 tamrein med den hensikt å utvikle monopolhandel. Reinene ble fraktet uten samtykke til Reinøy (Måsøy herred), der slike forsøk ikke ble forsøkt mer.

*Reinsvømming over Vargsundet fra Kvitberg eller Lille Oldervik 1959. Båten Lita, eier John Johnsen fra Porsa.
Foto: Fred Baldwin (f.1929)*

Gløtt fra Kvalsunds skolehistorie

Fra omgangsskole til daglig skoleskyss

av Jens Berg-Hansen

Den første forordningen som regulerte skolene på landet kom i 1739, men allerede før 1700 var det en form for undervisning i Kvalsund. Thomas von Westen, som i forbindelse med samenes kristning besøkte Finnmark i 1717, forteller at soknepresten i Hammerfest hadde undervist en samegutt som tjente hos han, og siden sendte han til Kvalsund som lærer. Westen ga denne læreren æren for at Kvalsund-samene var godt opplyste. Han gikk inn for at det skulle opprettes fast skole i Kvalsund, og fra en innberetning fra 1724 vet vi at det da fantes både lærer og forsamlingshus med skole i bygda. I biskop Hagerups visitasberetning fra 1734 finner vi den første læreren som er nevnt ved navn, Jakob Andersen, som omtales som «..en aldrig mann, stødig og god.»

I perioden fram til ca. 1850 må det ha vært vekslende skoletilbud i Hammerfest landdistrikt, med samiske og norske omgangsskolelærere, og et «elendig» skolehus i Kvalsund er også nevnt. Ny

skolelov i 1860 førte til et utvidet fagtilbud og etableringen av flere faste skolehus. I en innberetning fra 1887 finner vi skolehus på Komagnes, i Fjordbotten (Repparfjord), og på Klubben. Ellers ble det drevet skole i leide lokaler. Omkring 1870 skal det ha vært 5 skolekretser og en lærer i Kvalsund herred. Det ble praktisert tur-skoleordning, slik at læreren flyttet fra skolekrets til skolekrets. Under turene var det mange elever som måtte bo på skolen.

Selv om undervisningsspråket i skolen i utgangspunktet var samisk, førte den gryende norsk-nasjonalismen etter 1814 til et stadig økende press mot fornorskning av den samiskspråklige befolkningen. Dette utløste til slutt skoleloven av 1889, som slo fast at undervisningen skulle foregå på norsk. Som en overgangsordning ble det i Nord-Norge tillatt å bruke samisk og finsk som hjelpespråk i undervisningen, og å bruke tospråklige lærebøker, men adgangen til å bruke lærebøker med samisk tekst bortfalt tidlig.

I 1902 kom en ung seminarist, Anders Larsen, til Kvalsund herred som lærer i Repparfjord og Kokelv. Her ble han til 1918. Han var sjøsame fra Kvænangen, og under sitt opphold i Kvalsund herred, utga han

Kokelv skole før krigen

Halsen skole i Kvalsund. Trolig er det denne skolen som ble flyttet fra Klubben i 1871.

en samiskspråklig avis. Selv om han ikke engasjerte seg mot fornorskningen i skolen, var han opptatt av å bevare det samiske språket i familiesammenheng og som kirkespråk.

Før internatene ble problemene med elever som bodde langt fra skolestedene løst dels med omgangsskole og dels med at elevene var innkvartert hos slektninger eller bodde på skolene under skoleturene. Ved krigsutbruddet (2. verdenskrig) var det skolehus på Halsen, i Repparfjord, i Kokelv, på Stallogargo, i Neverfjord, og på Komagnes. Krigen skapte mange problemer, med sviktende lærerdekning, og mange skolehus ble overtatt av tyskerne. I tillegg gjorde mangelen av klær og sko at enkelte elever fikk stort skolefravær.

Etter evakueringen ble skolebarna spredt rundt i resten av landet, men mange av barna fra Kvalsund kommune fikk et skoletilbud i inter-

Saraby skole

natskoleleiren i Finnfjordbotn. Her var tidligere lærer i Kokelv og tidligere skolestyreformann i Kvalsund, Isak Leiros, styrer skoleåret 1945/46. Leiros kom til å prege gjenreisningen av skoleverket i Kvalsund kommune fram til han gikk av i 1969.

Noen av skolebygningene fikk en relativt kort brukstid. I 1964 ble det opprettet skoleskyss på strekningen Skaidi – Kvalsund. Dette førte til nedleggelse av Repparfjord og Fæg fjord skoler.

Behovet for ekstra skolegang etter fullført folkeskole førte til opprettelse av frivillig framhaldsskole i Kvalsund fra høsten 1953. Denne ordningen skulle vare til den ble avløst av ordningen med 9-årig skole. Her var Kvalsund tidlig ute i

Fjordbotten skole i Repparfjord, ca 1907.

forhold til de fleste nabokommunene. Undervisningen kunne starte allerede i 1964 i et nytt og tidsmessig sentralskolebygg, som skulle ta mot ungdomstrinnet fra hele kommunen. Sammen med at skolen den første tiden også tok mot elever fra Hasvik kommune og fra Vargsund-distriktet i Alta kommune, førte dette til et betydelig innlosjeringsbehov. I stedet for å bygge internat, valgte en å satse på privat innlosjering, administrert av skolen, med faste satser og felles regler. Ordningen viste seg å fungere bra, og på det meste var ca. 70 elever innlosjert i eller nært Kvalsund tettsted.

Etableringen av gruvedrift i Repparfjord førte

Kvalsund skole

Foto: Pål-Reidar Fredriksen

til en betydelig tilflytting til kommunen, og det førte til en økning elevtallet, særlig i Kvalsund krets, fram til 1980, selv om det i løpet av 1970-åra ble slutt på å motta elever fra andre kommuner. På topp hadde kommunen over 325 elever i grunnskolen, før antallet ble halvert mot slutten av 1980-tallet, på grunn av fraflytting og lavere fødselstall.

1970-åra var preget av utviklingsarbeid på ungdomstrinnet, både gjennom deltakelse i sentralstyrte forsøk i norsk og matematikk, og lokalt utviklingsarbeid under paraplyen «Lokalsamfunnet i undervisningen». Samtidig ble samarbeidet mellom skolekretsene styrket gjennom felles kurs og planlegging, og lokalt læreplanarbeid foregikk i alle kretsene, også utløst av nye læreplaner på 1980-tallet. Fra 1975 ble Kokelv skole 9-årig, og 3 år etter gikk de siste elevene derfra ut fra ungdomstrinnet i Kvalsund.

Endringer i bosettingen og bedre veiforbindelser førte også til endringer i internatdriften. Ved veiutløsning til Saraby i 1976/77 falt behovet for internatdrift i Neverfjord bort, og skoleanlegget ble ombygget og påbygget med bedre undervisningsrom og en forsterket grendehusfunksjon. Kokelv fulgte etter. Fra 70-åra utviklet skolekyssen seg til et lite ruteselskap. Det var ruter til

Kvalsund fra Skjåholmen, Stallogargo, Saraby, Klubbukt og Repparfjord, og i en periode var det til og med en bandvognrute mellom Brensvik og Klubbukt når veien var vinterstengt. En hovedårsak var ungdomstrinnet ved Kvalsund skole, som betjente skolekretsene med unntak av Kokelv. Med synkende elevtall skulle det også fylle et annet behov. Klubben og Stallogargo skoler ble etter hvert udelte, og nærmet seg grensen for dispensasjon. For Stallogargo krets var dette relativt problemfritt, da skoleskyss-strekningen til Kvalsund var kort, men for Klubben skole var det en smertefull overgang, med lang skoleskyss. Selv om Neverfjord skole også etter hvert var nedleggingstruet, valgte en her en løsning med oppvekstsenter, en kombinasjon av barnehage og skole, noe som gjorde at en kunne opprettholde driften fram til 2014. Samme løsning ble valgt i Kokelv.

Kvalsund 1.-10.-skole har i dag under 70 elever og Kokelv 13 elever. Både i Kvalsund og Kokelv er det etablert SFO (skolefritidsordning).

Opplysningene i denne artikkelen er stort sett hentet fra Gløtt fra Kvalsunds skolehistorie, utgitt av Kvalsund skolekontor i 1989. Her finnes også en liste over kilder.

SAMFERDSEL

Fergetrafikken over Kvalsundet 1934-1977

av Odd Fyhn, opprinnelig fra Stallogargo.
Pensjonert dosent fro RKBU, Universitetet i Tromsø

Ferga "KVALØY" hadde kapasitet til å frakte tre biler eller én buss.

Vei fra Hammerfest til Skaidi kom på sent 1920 tall, men ferge manglet. Fremt til 1934 var transport over Kvalsundet noe tilfeldig; i 1934 var imidlertid den første ferga på plass. Frem til evakueringen i 1944, var det deretter regulær ferge-drift i Kvalsundet.

Etter krigen ble fergedriften gjenopptatt; gjenoppbygging og oppgangstider medførte behov for stadig nyere og større fergemateriell. Dette

På begynnelsen av 70-tallet var trafikken blitt så stor at det var nødvendig å bygge to nye fergekaier i tillegg til de to som allerede var i bruk. De nye kaiene ble tatt i bruk før de strengt tatt var helt ferdige, som man kan se av dette bildet.

gjaldt fartøy, men også materiell på landkaier.

Med byggingen av Kvalsundbrua ble fergedriften avsluttet i 1977, et stolt kapittel i bygdas historie var over.

Et særskrift om Kvalsund kommunes fergehistorie vil bli utgitt høsten 2019.

«Stallo» ble satt i drift i 1954 og var en stor forbedring. Den tok to busser eller 8 personbiler.

Kvalsundbrua

av Svein G. Jørstad

Folkets monumentale bruprosjekt

Foto: Finnmark Dagblad

Få investeringer i samferdsel i Finnmark har hatt så stor betydning for utviklingen i en hel region, som Kvalsundbrua. Trafikktallene fra den første tiden var tydelig. Brua kom ikke et øyeblikk for tidlig. I virkeligheten kom brua flere år før den var prioritert i Norsk Vegplan. Først og fremst fordi engasjementet lokalt var tungt og sterkt. Det ble et unikt prosjekt, både i Finnmark og i landssammenheng.

Tanken om bruforbindelse var ikke ny. En ung veiingeniør gjorde de første målinger på privat initiativ allerede i 1956. Arnulf Arild var fra Klubbukt i Kvalsund kommune, og skulle senere bli en svært så nyttig samarbeidspartner.

Men det som først og fremst skapte det lokale

engasjementet var køene. Fergeforbindelsen over sundet ble en flaskehals allerede på 60-tallet. Hammerfest var i vekst og Kvalsund og Hammerfest var tidlig et arbeidsmarked. Pendlingen var økende, først og fremst håndverkere, fiskeindustriarbeidere og skoleelever. I tillegg kom helgependlingen fra byen til rekreasjonsområdene rundt Skaidi og opp Repparfjorddalen. Et eldorado for innlandsfiske, laksefiske, bærplukking og annet friluftsliv. Timevis i fergekø stoppet ikke hyttefolk, selv om det tæret på tålmodigheten. Lokalt var behovet for en fastlandsforbindelse ikke vanskelig å markedsføre. Men de som satt på pengesekken i sør, hadde neppe opplevd fergekøene. I Norsk Vegplan måtte man helt fram 1977 før de første pengene var avsatt,

35 millioner kroner over en periode på sju år fram til 1983. Det var omtrent halvparten av det brua skulle komme til å koste.

Tanken om en fastlandsforbindelse over sundet hadde ifølge Vegvesenet vært der helt siden gjenoppbyggingen av Finnmark etter krigen. Men det var først i 1962 det første «formelle» vedtaket ble gjort i det interkommunale organet Vest-Finnmark Interkommunale Tiltaksråd (VIT). I en formell henvendelse til Vegdirektoratet ba man om en ideskisse og et kostnadsoverslag. Ambi-

sjonen var at broprosjektet skulle være i gang i 1968. Men så enkelt var det ikke. Rådet innså det tidlig og for å dokumentere kravet, ba man kommunene om å delta i en aksjetegning med målsetting om å få inn to millioner kroner. Bare tre av kommunene i rådet ble med, Kvalsund, Hammerfest og Porsanger. Det var langt fra nok. Men en viktig politisk forankring var på plass, bruprosjektet fikk støtte i fylkestinget. I et senere vedtak ble det lagt til en forutsetning: at det ikke måtte gå ut over andre viktige veiprojekter i Finnmark.

Lokalt press

Hans A. Opstad, tidligere ordfører i Porsanger ledet tiltaksrådet da det første vedtaket ble gjort. Han ble også leder for den senere Brukomiteen og etter hvert også i AS Kvalsundbrua, som ble det lokale redskapet for prosjektet. Penger ble skaffet til veie og de to millionene man mente var nødvendig ble også nådd etter en heseblesende aksjon hvor folk flest ble invitert til å delta.

Høyt henger arbeiderne, når kablene trekkes over sundet. Noen havnet i sjøen, fra opptil 40 m, men ingen menneskeliv gikk tapt. Foto:FD arkiv

200 kroner kostet aksjen, og selv om det da var et betydelig beløp, grov folk dypt i pengepungen. Bruaksjen ble en «folkeaksje». Støtte utenfra kom også - fra Oslo. Men ikke fra Stortinget i første omgang, men Oslo kommune hvor ordfører Brynjulf Bull og turistsjef Alvhild Hovdan sto i spissen. Nå følte styret at de hadde økonomiske muskler til å be Vegdirektoratet om å starte prosjekteringen. Arnulf Arild fra Klubbukt hadde gjort karriere i Vegdirektoratet og ledet nå direktoratets bruavdeling. En viktig medspiller, men nye tall gjorde at selskapet igjen måtte finne mer penger. To personer i mektige stillinger ble avgjørende. Bankdirektør Johan Melander i DnC som ga tilsagn om lån og byggelån på 43,5 millioner kroner, og statsminister Trygve Bratteli som ga støtte og sikret at staten sto bak prosjektet. Møtet med statsministeren skjedde den 14. februar 1972. Bruselskapets overoptimistiske plan om byggestart i 1973 ble en realitet. Statlige bevilgninger ble skjøvet fram i tid, og brusel-

14. desember 1977 ble brua åpnet. Statsminister Trygve Bratteli fikk æren av å kutte båndet som åpnet brua. Styreformann og primus motor Hans A. Opstad var seremonimester. Og folket jublet. Foto: Finnmark Dagblad Arkiv

skapet skulle stå for innkreving av bompenger, som sammen med statlige bevilgninger skulle betale tilbake mellomfinansieringen fra DnC. Prislappen ble 65 millioner. 12,3 millioner skulle betales med bompenger, går det fram av avtalen bruselskapet inngikk med Samferdselsdepartementet i mars 1972. I januar 1973 var arbeidene i gang.

Vendepunktet

Byggeperioden ble et tidsskifte i Kvalsund. Høy aktivitet, noen kom, noen dro og noen ble. Men naturen skapte problemer underveis. Sterk strøm ga spesielle utfordringer når bropilarene skulle fundamenteres underveis. Og storm og uvær

førte til flere tilbakeslag. Uhell var det også med fall, men gjennomføringen skjedde uten dødsulykker. Verst gikk det utover entreprenør Per Guldbrandsen i Bodø som hadde hovedentreprisen. Hans selskap gikk konkurs og han ga problemene i nord skylda.

Jubel på jubel

Ny jubel ble det i 1990, 1. juli ble bompengennekningen avviklet, to og et halvt år før beregnet tid. Brua var betalt og aksjonærene i AS Kvalsundbrua fikk pengene sine tilbake, med renter.

Etterord

Kvalsundbrua ble et unikt prosjekt på flere måter. Det var ingen selvfølge at et så stort prosjekt skulle

realiseres i et utkantfylke med liten befolkning og en lang rekke presserende prosjekter i vei-sektoren. Det ble Finnmarks første bompengeprojekt. Det neste ble fastlandsforbindelsen til Magerøya, et prosjekt med en prislapp på 10 ganger kostnaden for Kvalsundbrua. Og det var ingen motstand mot bompengene, snarere tvert om. Prosjektet ble heiet fram av lokale myndigheter og ikke minst av befolkningen selv.

Så kan man i ettertanken stille spørsmålet; ville brua i det hele tatt vært der om man skulle vente på Norsk Vegplan? Da ville første bevilgning ha kommet i 1977 (da brua var ferdig). Samlet beløp som var avsatt var 35 millioner kroner, altså halvparten av den virkelige prisen. Og hva

ville prisen da ha vært? Den kunne tidligst vært ferdig i 1983, men bare om bevilgningene ble doblet og prisstigningen lagt til. 100 millioner er trolig i underkant. Ville den i det hele tatt blitt bygget?

Og kunne Hammerfest regionen hatt den utvikling vi har sett de siste tiårene innen olje og gass, oppdratt etc. Tenk bare på den store omleggin-

gen av norsk transport fra båt og bane til trailere. Kunne fergene ha taklet dette? Bankdirektør Johan Melander og statsminister Trygve Bratteli så storheten i prosjektet. Sistnevnte sa det rett ut da han åpnet brua: « ..Bua kan stå som et monument over et folk som aldri har gitt opp, og som har knyttet nevene og tatt fatt på de praktiske oppgavene».

Brua i tall:

- Hovedspennet er på 525 meter med frittstående sidespenn på 54 og 53,5 meter. Samlet lengde på hovedbærer er dermed 632,5 meter. I tilknytning til hengebrua er det betongviadukter slik at den totale brulengde er 741,5 meter.
- Bruas totale bredde er 10.2 meter, med gangbaner på hver side på 1,25 meter, atskilt fra kjørebanelen.
- Tårnene på hver side er hule og støpt i ett med undervannsfundamenter som hviler på fjell på ca. 18 meters dybde. Høyden på nordre tårn er 97,5 meter over vannflaten, søndre tårn er 81,5 meter over vannflaten.
- Seilingsrommet for skipsfarten 26 meter høyt og 200 meter bredt.
- Kvalsundbrua er beregnet for 13 tonns akseltrykk.
- Totalt har det gått med 17.380 kubikkmeter betong. 6.840 kubikkmeter er støping under vann for tårnene og endepilarer.
- Betongen er armert med i alt 985 tonn armeringsstål.
- Stålkonstruksjonene med 36 hovedkabler med en samlet lengde på 29.065 meter (nær 30 kilometer eller omtrent avstanden fra brua til Hammerfest) veier i alt 2.335 tonn.

Båter og passasjerfrakt

av Magne Pedersen

Når Kvalsund Kommunes historie skal skrives, er kommunikasjoner en viktig del, og da kommer en ikke utenom Finnmark Fylkesrederi og Ruteselskap - FFR.

Etter sin spede begynnelse i 1916, har selskapet gått gjennom en enorm utvikling, både vekst og «fall», dog ikke så dramatisk som Romerriket.

Mellomkrigstiden skal vi ikke si noe om, heller ikke krigsårene 1940 – 1945, selv om krigen gjorde store innhugg i rederiets flåte og ikke minst mannskaper.

Det har i den senere tid skjedd dramatiske ting i selskapet, først ble vi oppkjøpt av franske Connex, som skiftet navn til Veolia, deretter Boreal. Det siste så langt er at vi har fått kinesiske eiere. Av FFRs historie er det den maritime delen jeg kjenner best, da jeg har vært en del av den siden 1967, da jeg begynte på M/S Hornøy som bysse-gutt, 17 år gammel.

Men før dette hadde vi jo som de fleste som bodde i grisgrendte strøk, bruk for FFRs tjenester. Det ble mange søndags ettermiddager foran radioen, - justere denne inn på fiskeribølgen, for så å fange opp melding fra «lokalen». Når vi fikk inn: »Melding fra M/S Brynilen til ekspeditører i Altaruta», med en oppramsing av anløpssteder og klokkeslett, visste vi hva vi hadde å forholde oss til. (Dette var noen år før vi fikk apper som Marine Traffic). En friperiode var over, og vi kunne se frem til nye uker på internatet i Neverfjord.

Etter internattiden flyttet vi til Kvalsund for å gå på ungdomsskole, vi hadde da stort sett samme reiserute, men med bil fra Neverfjord til Kvalsund. Vi var så heldig å ha hybel i samme hus som Arna Holmen, faren hadde bil, og han hentet oss hver lørdag, og leverte oss tilbake på søndag.

Det var blitt en tradisjon at vi skulle få reise til

M/S Hornøy var min første arbeidsplass i FFR. I bakgrunnen «Bussesund», vår skoleskyssbåt. For at logistikken med hensyn til helgebepøk i hjemmene og tilbake til internatet i Neverfjord eller til en vertsfamilie i Kvalsund skulle kunne ivaretas, reiste en mengde skolebarn med lokalbåtene gjennom Vargsundet.

«Bussesund» en trofast gammel sliter, på folkemunne ofte kalt «Strykejernet». Hun trafikkerte Altaruta, i vår kommune startet det med anløp av Eidvågeid, Komagnes, Neverfjord, Kvenklubben, Porsa og Saraby, før hun krysset grensen til Talvik kommune, med det første anløpet som var Lille Lerresfjord. På slutten av sin karriere, opplevde skipet å bli fratatt sitt navn, for å bli omdøpt til «Lotre».

byen rett før jul, og turen tok over 3 timer, reisen i seg selv var et eventyr. Vi kom til byen søndag kveld, og det første oppdraget på mandag, var å kjøpe billett hjem. Med streng ordre hjemmefra om å spørre etter Kåre Pedersen og ikke «onkel Kåre», da vi møtte opp på FFR og fikk våre billetter. Vår onkel Kåre var i FFR i mesteparten av sin yrkeskarriere, han var viseadministrerende direktør før han ble pensjonist.

Etter endt ungdomsskole, mønstret jeg selv på, og ble sjømann. Jeg startet i Mehamn, og trafikkerte i Tanaruta et halvt år før vi kom oss vestover. I 1975 skjedde det som i ettertid ble begynnelsen på «den nye tid», da ble den første hurtigbåten, M/S Brynilen levert. Dette revolusjonerte passasjertrafikken til sjøs, men for mannskapene forsvant med dette en god del av trivselen. Mange av mannskapene, deriblant jeg, fant sin livsledsager blant passasjerene.

I dag suser hurtigbåtene forbi uten å anløpe oss i vår kommune, med to unntak, Revsneshamn og selvsagt kommunesenteret. Ruta til Revsneshamn kjenner jeg svært godt, Arne Mathisen og jeg trafikkerte den ruta i masse år, før vi ble

innhentet av «den nye tid». Vi fikk et svært godt forhold til folket der ute, noe som illustreres godt av denne lille historien: *Jeg var en tur i byen, og fikk i oppdrag hjemmefra om å skaffe ørret fra en av ferskvare-diskene i byen, men det var umulig, så jeg ringte til Petra på Revsnæs og spurte, men hun hadde heller ikke varen. Da vi kom utover om ettermiddagen, sto Petra på kaia med en liten pose med ørret. «Du sa jo at du ikke hadde», sa jeg da. - «Ja, men du skulle jo ha ørret, så jeg måtte sende han Sverre på fjellet for å fiske», fikk jeg til svar. Og i tillegg var det gratis.*

Som sagt kjenner jeg den maritime delen best, men jeg vet jo at etter at utkantene fikk vei, ble det satt inn busser, i starten trafikkerte disse kun i sommerhalvåret.

Jeg er imidlertid ikke så maritim som Gjesværingen som kikket inn i en av de første bussene, og gaula: «Blir dokker ligganes lenge her?»

I FFR-tida var det rederiet som satte opp rutene, i dag har Fylkeskommunen overtatt denne funksjonen, så befolkningen kommer seg nok fram dit de skal, selv om vi alle blir Hammerfestinger.

KIRKER

av Berit Mathisen

Når befolkningen i Kvalsund skulle til kirke på 1700 tallet dro de med båter til Hammerfest. Rundt 1720 gjorde Thomas von Westen en reise i Finnmark. Han var norsk prest og misjonær blant samene, og anbefalte at det skulle bygges et kapell på Rakkereide i Kvalsund, til «sames forfremmelse i kristendom.» I 1763 ble Kvalsund kapell oppført og innviet. Det var en langkirke i tømmer, med 110 plasser. Folk kom roende fra distriktet hit til kirke, hvor det også var kirkegård. Etter hvert ble kapellet nedslitt og rundt 1892 ble den flyttet til Slåtten. Der ble den påbygd til kirke og den ble brent av tyskerne i 1944.

Det ble bygd en ny kirke i Kvalsund i 1892. Det var en langkirke i tre med 190 plasser, hvor altertavlen kom fra en tidligere kirke i Hammerfest. Kvalsund kirke ble innviet av prost Johannes

Skar i oktober 1892. Men kirka var bygd på leirgrunn og muren var dårlig fundamentert. Etter hvert ble man redd for at kirka kunne rase ned, og den ble stengt for bruk. I 1928 ble kirka tatt ned og lagret. Det ble ordnet med et midlertidig kirkerom på Halsen skole.

I 1935 ble kirka gjenoppsatt på ny tomt. Kirka ble gjeninnviet i juni 1935 av biskop Eivind Berggrav. Kirka var en viktig møteplass for folk, der ble gitt offentlige kunngjøringer, og på kirkebakken utvekslet man nyheter og traff kjentfolk. Foruten gudstjenester og begravelser, ble det av og til holdt forsamlingsmøter av predikanter. I 1944 ble kirka brukt som lasarett for sårede tyske soldater på retrett fra fronten. Bare kirka sto igjen etter tyskernes brenninger. Da de første evakuerte kvalsundværing kom tilbake i 1945, benyttet de kirka som bolig og butikk. Kvalsund

kirke har kulturhistorisk verdi, og har vernestatus listeført. I 2019 får Kvalsund kirke «Blå skilt».

I Kokelv ble det bygd kirke i 1960, en langkirke med 112 plasser. Den hadde også gravplass. Kirka ble bygd av tyske fredsvenner, kalt Aksjon soningstegn. Det var unge tyskere som reiste nordover for å bygge opp, det deres fedre hadde brent ned under krigen. I tillegg til gudstjenester, blir det holdt storforsamlinger der for læstadianere, med tilreisende predikanter.

Kvalsund kirke 2019

Kokelv kirke

Sennaland kapell i Aissaroivve ble vigslet i 1962. Kapellet ble bygd etter krigen i Kautokeino og brukt som interimskirke der, før den ble flyttet til Sennaland. Det blir holdt to gudstjenester på Aissaroivve for flyttsamene som har sommerboplasser i Kvalsund kommune. Kirka har vært en møteplass for samene om sommeren. Samemisjonen har holdt møter der.

Før evakueringen var det bedehus på Slettelv og på 1950-tallet ble det gjenoppbygd. Da ble det også bygd bedehus i Saraby, Stallogargo,

Repparfjordbotn og Fæg fjord. Disse ble brukt av læstadianerne og andre misjonsforeninger. I kommunen har det vært holdt husmøter, hvor man samlet seg til Guds ord i hjemmene.

Det har vært holdt gudstjenester i Revsneshavn og i Klubbukt grendehus. Presten holder også andakter på Kvalsund sykehjem og på Kokelv bo -og omsorgssenter. I Repparfjord ungdomssenter holder misjonsforeninger møter for barn og voksne.

Aissaroivve kapell

Jáhkovuona mearrasámi musea / Kokelv sjøsamiske museum

av Annelise Josefsen, konstituert museumsleder

Kokelv sjøsamiske museum

Når du besøker Kokelv sjøsamiske museum på Nillágården i Kokelv, blir du satt tilbake til årene rett etter andre verdenskrig. Da var det «fiskerbonden» som bosatte bygda. Folk drev etter selvbergingsprinsippet, med småbruk og fiske og samisk språk var å høre over alt.

I dag utgjør Nillágården i seg selv en vesentlig del av utstillingen, og fungerer som en ramme rundt gjenstandssamlingen som vises i hus, fjøs og naust. Samlingen består av rundt 1200 gjenstander, som omfatter redskaper fra fiske, fangst, jordbruk, båter, bøker, klær og husgeråd, samt utstoppepde fugler og dyr fra den lokale fauna. Ikke alle gjenstander er utstilt på grunn av plassmangel.

Museet har også en fotosamling og privatarkiv

fra lokale lag og foreninger. Den rehabiliterte Kokelv-kofta, rekonstruert etter ei sjøsamisk kofte som ble brukt i Kokelv på 1800-tallet, og gjenfunnet på Norsk Folkemuseum i Oslo over 100 år senere, er på museet. Kokelv-kofta var en av de første sjøsamiske koftene som ble rekonstruert. I dag er kofter i bruk i området igjen, men nå som festplagg.

Fakta om museet

Det var Kokelv Sámi Searvi (1983) som startet innsamlingen av gjenstander og bilder. Kokelv museumslag ble dannet og videreførte arbeidet. Formålet var å ivareta og fremme sjøsamekulturen i Kokelv, og Vest-Finnmark for øvrig. Ole Johan Nikodemussen var primus motor for samlingen i mange år.

Fra stuen

Fra kammerset

Kvalsund kommune har hele veien gitt driftsstøtte til museet. I 2002 gikk også Sametinget og Finnmark fylkeskommune inn med driftsmidler. Siden dette har museet hatt én fast stilling. I 2006 ble Kokelv sjøsamiske museum en del av den konsoliderte enheten RiddoDuottarMuseat.

Nillágården.

Kjøp av Nillágården kunne realiseres i 1992, ved at Kokelv sjøsamiske museum ble en stiftelse. Kvalsund kommune gikk inn med stiftelseskapital, og Samisk utviklingsfond bevilget midler til formålet. Gården ble bygget i gjenreisningstiden etter andre verdenskrig, først med bolig-

brakke og fjøsgamme, senere slik den fremstår i dag. Huset ble bygget i 1950, fjøs, stabbur og naust noe senere. Gården er på 14 dekar, med våningshus (45 kvm), fjøs (33 kvm) og stabbur (12 kvm), samt et stort naust og en tredjedel av et stort felles naust i fjæra (28 kvm).

Besøk oss.

Museet er kun åpent i sommersesongen. Gjester som er vant til store moderne museer, synes det er befriende å besøke oss. De sier at de føler nærhet, fordi museet er like manuell og gammeldags som gjenstandene og tida som presenteres.

KUNST OG KULTUR

av Wivi Hansen og Toril Nilsen

Marion Palmer f 1953, har bodd i Kvalsund i 22 år. Da hun vokste opp i Hammerfest var hun ofte på besøk hos sin bestemor i Kvalsund. Her bodde familien da hun ble født. Hun har skrevet fire bøker. I 30 år bodde hun i Trondheim, der hun debuterte med diktsamlingen *Alle piker løper til vinduet*. Etter at hun flyttet nordover slo hun mer og mer over til Finnmarksdialekt og *Utsatte strøk* er skrevet på hennes «Kvalsunddialekt». Romanen *Gutta Perka* er som en oppvekstfortelling.

I 2010 kom boken *Bare kirka stod igjen*, med fortellinger om krigen i Finnmark. I boken har hun snakket med folk i Kvalsund kommune, om krigen, om evakueringen og om gjenreisningen. Hun skrev ned slik folk fortalte og av respekt fikk alle vite hva hun skrev og noe ble slettet. Boken ble av VG kåret til en av årets viktigste bøker i 2010.

Marion Palmer forteller at Mari Boine kom til henne etter en forestilling der hun ser på Marion og sier; «..vi to må samarbeide». Etter dette har de to hatt et stort samarbeid, der Marion leser fra *Utsatte strøk* og andre fortellinger og Mari tar seg av det musikalske.

Geir Johnson ringte Marion og fortalte at han arbeidet med en klassisk komposisjon og hadde lest boken *Bare kirka stod igjen*. Han ville at musikken skulle være basert på nevnte bok. Marion var selv med på forestillingen LoppHAVet der hun leste tekster fra boken.

Hun forteller at hun har masse materiale til nye tekster og tiden får vise om det kommer flere bøker.

Da ho va tolv
rodde ho fiske med far sin.
Fra Kvalsund til Havøysund.
Og hjem.
Vi ongan ba ho fortelle om da ho va lita.
Kom dokker ut å lek. Sa ho
bestemor da.

Fra Utsatte strøk 1999

Billedkunstner Annelise Josefsen bor i Kokelv, hvor hun også har sitt verksted. Hennes familie er sjøsamisk og hun vokste opp i Revsneshamn og Seterfjord i Kvalsund kommune.

Annelise Josefsen: Fiskerjenta

«Jeg har bodd i gamle og en enkel bygning/fellegamme i de første 3 årene av mitt liv. Bygningen besto av en torvgang, et lite rom for familien

på 5, et rom for høy/dyrefor og ytterst et rom for dyra. Dette var under oppbygging av Finnmark etter krigen. Så flyttet vi inn i et gjenreisningshus. I det nye huset vokste jeg opp med nylongardiner, plastblomster og voksduk...»

Annelise utdannet seg til kunstner ved Vestlandets kunstakademi i Bergen 1979-1983. Hun arbeider med mange teknikker, men har særlig markert seg som skulptør. Hun er aktiv i Samisk Kunstnerforbund (SDS) hvor hun i flere perioder har vært styreleder og er nå æresmedlem. Annelise har holdt flere separatutstillinger, et av dem på Samisk kunstnersenter i forbindelse med hennes 60-årsdag i 2009. Hun har gjort 24 kunstverk i offentlige rom rundt om i Norge og Sverige. En av de første og største var til universitetsplassen i Tromsø. Noe av det seneste og minste er motivet på en 20-krones sirkulasjonsmynt til markering av 100-årsjubileet for det første samiske landsmøte i Trondheim i 1917.

Øistein Pedersen (1941-1992) fra Kvalsund produserte kunsthåndverk. Han laget først bilder og bruksgjenstander av skjell og plast. Materiale samlet han inn selv, men også naboer og fiskere samlet inn skjell og annet, som han brukte i produksjonen. Årene før han gikk bort laget han mest tovete ullbilder. Disse flotte bildene solgte han til turister og til lokalbefolkningen. Noe av Øistein Pedersens arbeid ble utstilt under Stallodagene 2015.

Utstilling Øistein Pedersens arbeider under Stallodagene 2015

Arna Paulsen f.1961 er selvlært bilde- og tekstilkunstner som bor i Kvalsund. Hun bruker

Utstilling av Arna Paulsen under Stallodagene i juni 2014

forskjellige materiale og teknikk, både innenfor maleri og tekstil. Arna har hatt utstillinger både på Gjenreisningsmuseet og på AKS – i Hammerfest.

Björg Monsen Vars f.1956 er fra Repparfjord og Maze. Hun har utdanning fra nåværende Kunsthøgskolen i Bergen. Hun er illustratør og tegner.

Forside illustrasjon i Samisk skolehistoriebok: Björg Monsen Vars

Tatiana Nilsen bor i Kvalsund og er utdannet billedkunstner med hovedfag i formgivning/kunsthøgskolen i Sankt-Petersburg. Hun er en kunstner som arbeider innenfor oljemaleri, akvarell, grafikk, tegning, portrett, tekstil, nål/toving og installasjoner i et figurativt uttrykk. Hun er kunsthøgskolelærer i Kvalsund kulturskole.

Hege Annestad Nilsen fra Kvalsund er utdannet ved Kunstakademiet i Trondheim. Hun arbeider med foto, video, lyd og installasjon. Med base

i Alta har hun deltatt på en rekke utstillinger i Norge og i utlandet og har hatt utsmykkingsoppdrag og andre kunstnerisk- og formidlingsoppdrag i Nord-Norge.

Hege A Nilsen mai 2015 med Utstillingen I dialog med Savio.
Foto: Kvalsund kommune

Måret Ànne Sara f 83 vokste opp i Kautokeino og i Kvalsund kommune. Hun vokste opp i en reindriftsfamilie. Hun er billedkunstner og forfatter. Hun har utdannelse fra Arts University i Bournemouth i England. Måret Ànne Saras arbeid er særegen og uttrykksfull og viser hennes samiske kultur fra en moderne og yngre generasjons perspektiv. Hun har hatt en rekke utstillinger. Senest har hun hatt utstilling ved Dronning Sonjas kunststall i Oslo.

Ill-kunstner Måret Ànne Sara

Andreas Holtung er en billedkunstner som flyttet til Kokelv etter endt kunstutdanning i 2005. Han jobber med tegninger og malerier som er vanskelige å feste til en bestemt sjanger. Noen

Andreas Holtung: Render

kaller det ekspressiv magisk realisme. Andre arbeider er mer abstrakte. Han har aldri hatt en større separatutstilling, men har deltatt på flere større gruppeutstillinger i regi av SDS, Sami Daiddacheppid Searvi og Tegnerforbundet.

Ole Johan Nikodemussen
Foto: Kvalsund kommune

Ole Johan

Nikodemussen er slektsforsker, bokutgiver, historiesamler, gründer, museumsetablerer, pensjonert vegarbeider, kirketjener, predikant og legprest.

Ole Johan er fra Kokelv og har gjort et stort arbeid med slektsgranskinger og har gitt ut slektsleksikon av familier i både Kvalsund, Måsøy og Porsanger. Han sier at slektshistorie er noe av det viktigste vi kan bevare for ettertiden. Han startet også tidlig arbeidet med å lage og bevare en samling av sjøsamiske gjenstander. Dette dannet grunnlaget for etablering av Kokelv sjøsamiske museum; Sami Duottar Museat..

Av utmerkelser kan nevnes Kulturprisen fra Kvalsund Kommune for 2002, ærespris fra de Samiske Samlinger i Karasjok 2007, og en utmerkelse fra Sametinget 2007.

KULTURMINNER

av Toril Nilsen

Stalloen

Foto: Kvalsund kommune/wh

Stalloen

«En stein til gudenens ære». Steinen har hatt mange navn. Nå kalles den Áhkkánjárstábba; Kjerringstabben eller Stállu; Stalloen. Den er et bilde på den gamle samiske kulturen og den før-kristne religionen. En gang spilte den en viktig rolle og ble tillagt stor kraft. Den fikk gaver i håp om hjelp og lykke i det daglige strev.

Steinen var en offerplass, der de kultiske handlingene, ofringen, fant sted. Disse plassene ble betraktet som hellige.

Den samiske religionen var animistisk; de trodde at alt i naturen var besjelet og hadde liv. Ved å tilbe og ofre til naturen kunne man få hjelp i sitt

daglige liv, i fangst og fiske, ved fødsel og sykdom, og til å påvirke vind, vær og grøde. Under veibyggingene ble det funnet store mengder av dyreknokler, bein, kveitehoder og kobbermynter; rester etter det som har vært ofret.

Den første veien nedenfor Stalloen var ferdig omkring 1932. Den nye Kvaløyveien skulle bygges høyere oppe i fjellet, på slutten av 1950-tallet. Det ble sagt før arbeidet startet at om Stalloen ble ødelagt ville liv gå tapt. Vegarbeiderne fikk streng beskjed om å «meisle» veien forbi Stalloen uten dynamitt og sprenging, «*omså kor lang tid det tar*». Så meldingen ble hørt. (Utdrag fra heftet «Fotefar mot nord»)

Helleristninger

I dag finner vi tufter som er konkrete kulturminner fra både sjøsamiske og den eldre kulturen ved Kvalsundet. Det er funnet tre steiner med helleristninger. Den ene; «Leirbuktsteinen» har tegninger av rein, elg og båt. Den ble funnet i 1938, og er sannsynligvis fra yngre steinalder, ca. 4500-1800 f. Kr. Steinen er nå plassert i Kvalsund sentrum, der den kan besøkes.

Helleristningsteiner i Kvalsund sentrum.

Foto: Arvid Petterson

Anders Larsen – pioner for sjøsamisk kultur

Den samiske pioneren fra Segelvik i Kvænangen, var fra 1902 ansatt som «omgangsskolelærer i Kvalsund sogne i Kredserne: Repparfjord, Refsbotn, Næverfjord og Komagnes». Familien bodde da på Fjordbotn skole i Repparfjord i perioden 1902-18. Som lærer i et samisk område - Kvalsund, mente han at elevene, i tillegg til å lære norsk, også måtte få undervisning på samisk.

Mens han virket her, grunnlag han og ble redaktør for den første samiske nyhetsavisen «Sagai Muittalægje» (Nyhetsfortelleren), og utga den første samiske romanen «Bæiveálgu» (Dagen gryr). Han har også tatt mange foto i Repparfjord.

Det arbeides nå (2019) med å få reist et minnesmerke over Anders Larsen, ved tuftene av den gamle skolen i Repparfjord.

Lyra

En hemmelig radiosender LYRA ble etablert i 1943 i Porsa, for å kunne registrere og rapportere om de tyske krigsskipenes virksomhet i nord. En gruppe motstandsfolk drev radiosenderen med stor fare for egne og andres liv. Oppdraget var å rapportere til britisk etterretningstjeneste om tyske flåtebevegelser gjennom Vargsundet.

Senderen ble plassert og kamuflert i et lite rom i bygget til Porsa kraftverk. Mange i Vest-Finnmark var involvert i den farlige og viktige motstandsvirksomheten. Dette var avgjørende for å sette Hitler-Tysklands største krigsskip ut av spill. Slagskipet «Tirpitz» fikk påført banesår og ble liggende uvirksom i Kåfjord, og «Scharn-

Tekst på bauta

horst» ble senket utenfor Nordkapp. Okkupasjonsmaktens sjømilitære slagkraft i nord ble kraftig svekket. Lyra var operativ til juni 1944, da den ble oppdaget av tysk sikkerhetstjeneste.

Det er satt opp en minneplate i Porsa, som ærer de mange involverte menn og kvinner, i dette farlige etterretningsarbeidet. Harald Storvik fra Porsa er en av hovedpersonene. I 1944 ble han fengslet og ført til Møllergata 19. Trygve Duklæth var telegrafist og sendte meldinger til London.

Tyske befestninger

Tyskerne hadde omfattende befestninger i kommunen. Særlig skal nevnes Revsnesbatteriet, utrustet med 6 stk. 155 mm skyts, Kvalsundbatteriet med 4 stk 155 mm skyts og Stallogargobatteriet med 4 stk. 105 mm skyts. I tilknytning til disse var det luftvernstillinger, nærforsvarsstillinger og omfattende minefelt og piggrådsperringer.

Lyra monumentet i Porsa 2019

Tyske befestninger i Revsnes.

Foto: Ulf-Terje Eliassen

KVALSUND I KRIG

av Gunnar Bolle

Kvalsund fikk tidlig kontakt med krigen i 1940. Blant de falne på PS Eidsvold var det en vernepliktig fra bygda. Mange fra bygda deltok i kampene ved Narvik, i Alta bataljon.

Noen av innbyggerne var krigsseilere i Handelsflåten, andre i Marinen. Det tok likevel tid før selve bygda fikk erfare krigen- men etter hvert ble det et strekt nærvær av okkupasjonsmakten. Skaidi var et knutepunkt for tyskerne, og massive stillinger ble bygget opp i kommunen. Særlig Revsnes og Kvalsundbygda med Stallogargo ble sterkt befestet., med kystartilleri og luftvernartilleri. Det ble også lagt ut minefelt og piggrådsperringer; spesielt rundt befestningene. Kargenes var svært sterkt minelagt.

Sennalandet var en viktig transportåre for herrefolket. Utbedring av veien og byggingen av snøtunneller ble i hovedsak utført av slavearbeidere, Russiske, Ukrainske og Serbiske. Slike leire var det ganske mange av i kommunen, med leveforhold til dels like dårlige som i konsentrasjonsleirene på kontinentet.

Det ble også anlagt en feltflyplass i Aissaroaive; primært for observasjonsfly, Fieseler Storch.

Nærheten til Alta og Tirpitz gjorde at den tyske marinen opprettet hydrofonstasjoner i Kvenklubben for å overvåke Vargsundet mot undervannsfartøyer.

Denne nærheten gjorde også at en av Norgeshistoriens tapreste bragder hadde sitt hovedkvarter i Porsa. Dette var tilholdssted for “Lyra gruppen”, en etterretningsavdeling underlagt det britiske SOE (Special Operations Executive). Verdien av deres arbeide kan knapt verdsettes høyt nok, og bidro til å skade og senere senke “Tirpitz”. Dette arbeidet fikk en høy pris for mange av de involverte, som ble arrestert, torturert og drept av Gestapo.

Utover krigen angrep Tyskland det daværende Sovjetunionen, med Finnmark som base i Nord. Dette medførte at Finnmark ble mål for bombeangrep og torpedoangrep.

Kvalsund etter krigen

Foto privat

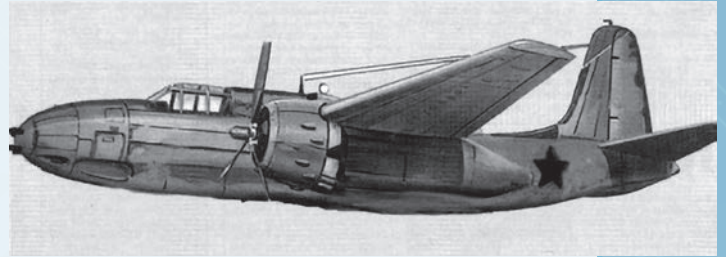

Vraket av det russiske bombeflyet. Fotograf ukjent

Revsnes ble utsatt for angrep fra sjøen, hvor et ammunisjonsskip ble sprengt.

Kvalsund ble også angrepet flere ganger fra luften. Kjent er fortellingen om det sovjetiske Boston-bombeflyet som ble skutt ned over Kvalsund, med et mannskap på fire, som alle omkom. Flyet krasjet i sentrum og gjorde stor skade. Et ammunisjonsskip lå inne, men heldigvis for innbyggerne gikk ikke denne i lufta.

Det verste gjensto, i 1944 hadde krigslykken snudd for tyskerne, som besluttet å rasere Finnmark ved hjelp av «den brente jords taktikk», og deportere befolkningen i fylket sørover. Dette medførte store lidelser for befolkningen i kommunen. De fikk knapt med seg det nødtørftigste på reisen, og fikk se sine eiendeler, hjem og husdyr bli brent og slaktet. Selve reisen sørover

Russerflyet var amerikansk bygd, av typen Douglas A20 Boston

var også risikofull; med rekvirerte båter under krigsforhold, med kontinuerlig fare for miner og luftangrep. Noen av de evakuerte var i Tromsø da Tirpitz ble senket.

Oppholdet sørpå ble av varierende kvalitet. Noen har ikke annet enn lovord om måten de ble tatt imot - andre var ikke fullt så heldige. For finnmarkingene skulle oppholdet vare til 1945-46, etter frigjøringen i 1945 ble de nektet hjemreise av myndighetene, dette tok ikke alle like alvorlig. Forholdene de kom tilbake til var forferdelige. “Bare kirka sto igjen” i Kvalsund; som mange andre steder.

Til gjengjeld var det ruiner, minefelt og piggråd i fleng. På sjøen var drivminer alltid en risiko. Dette hindret ikke folket i å sette i gang med gjenoppbygging - optimismen og fremtidshåpet var ikke borte.

Kvalsunddalen 1946-47

Foto privat

OM BYGDENE

Panoramafoto av Halsen,

foto: Pål R. Fredriksen

KVALSUND

av Pål-Reidar Fredriksen

«Storm om sus ved Nordishavet ligger Kvalsund bygda vår». Teksten er hentet fra en av sangene om Kvalsund. Det ligger i navnet. Og enda kan man oppleve å se hval i sundet eller i fjorden.

Det var vel først på 1700 tallet at man tok i bruk stedsnavn. Og mange stedsnavn i Kvalsund er kun på samisk. Som f.eks Aisaroaive på Sennaland.

Folketellingen i 1891 viser at det da bodde 25 familier i bygda med til sammen 183 personer.

Kvalsund på 50/60 tallet

Knølhval utenfor Handelsneset 2007

foto: Pål R. Fredriksen

Man talte familiemedlemmer, tjenestefolk og besøkende. I folketellingen fra 1905 fremkom at ca 1/3 av befolkningen hadde samisk som hovedspråk. Men mange var 3-språklig og snakket norsk, samisk og finsk.

Frem mot andre verdenskrig var næringer dominert av fiske og fangst, handverk, småbruk, reindrift og gruvedrift. Tyskerne bygde opp et stort kanonbatteri ved Leikvang stadion. Det var også stillinger på Stallogargo og i Revsnes.

Når folket vendte tilbake etter tvangsevakueringa sto det kun et bygg igjen. Marion Pal-

«Fastlandsguttan» var bygdas eget orkester.

Fotograf ukjent.

mer har i boken «Bare kirka sto igjen» beskrevet nedbrenningen, evakuering i 1944 og gjenoppbygging av Kvalsund etter andre verdenskrig. Og det var mange som måtte bo i kirka frem til at midlertidige bygg/brakkor ble satt opp.

På slutten av 50 tallet, begynnelsen av 60 tallet var det et særdeles godt vinterfiske i Repparfjorden. Hele fjorden var opplyst av båter. På den tiden var det også svært mange fiskeriregistrerte båter i Kvalsund. Fiske-samvirkelaget var en

god arbeidsplass og mottaker av de fangster som daglig ble levert. Folk var stort sett selvforsynt gjennom småbruk og fiske. Mange Kvalsundværingene jobbet i tillegg som handverkere.

Bygda fikk også eget musikkorps etter hvert.

Kvalsund hevdet seg også godt i Finnmarksfotballen – «Tigre» var ikke enkle å slå. Det var et aktivt idrettsmiljø også innen ski, skøyter og svømming og etter hvert ble det oppnådd gode resultater i friidrett.

Kvalsund skolemusikkorps.

Fotograf ukjent.

På den tiden var folketallet dobbelt så stort som i dag. Mange forlot bygda etter ungdomsskole/ framhaldsskole til videre utdanning eller jobb og valgte andre steder å bosette seg på. Dette skyldtes mangel på arbeidsplasser i bygda. Kvalsundbygda hadde hele 3 butikker: Hjalmar Pedersen Mjaanes, Hofseth & Co og Samvirkelaget. I tillegg en fiskematforretning:

Kristian Johnsen. Gamle samfunns-huset var en populær møteplass med Kafedrift.

Kvalsund kommune bygde i 1975 et nytt rådhus med tilknyttet miljøbygg. Senere ble også Kvalsund hallen oppført. Den har vært en populær arena for båtforeningens årlige Dansegalla.

«Saturn» spiller i Kvalsundhallen.

Foto: Pål-R. Fredriksen

Leikvang stadion fikk som siste grusbane i Finnmark kunstgress i 2017. Dette har vært et stort løft både for kommunen og for K.I.L

Vi ser frem til å feire vårt 150-års jubileum i lag med de andre bygdene i kommunen!

KOKELV

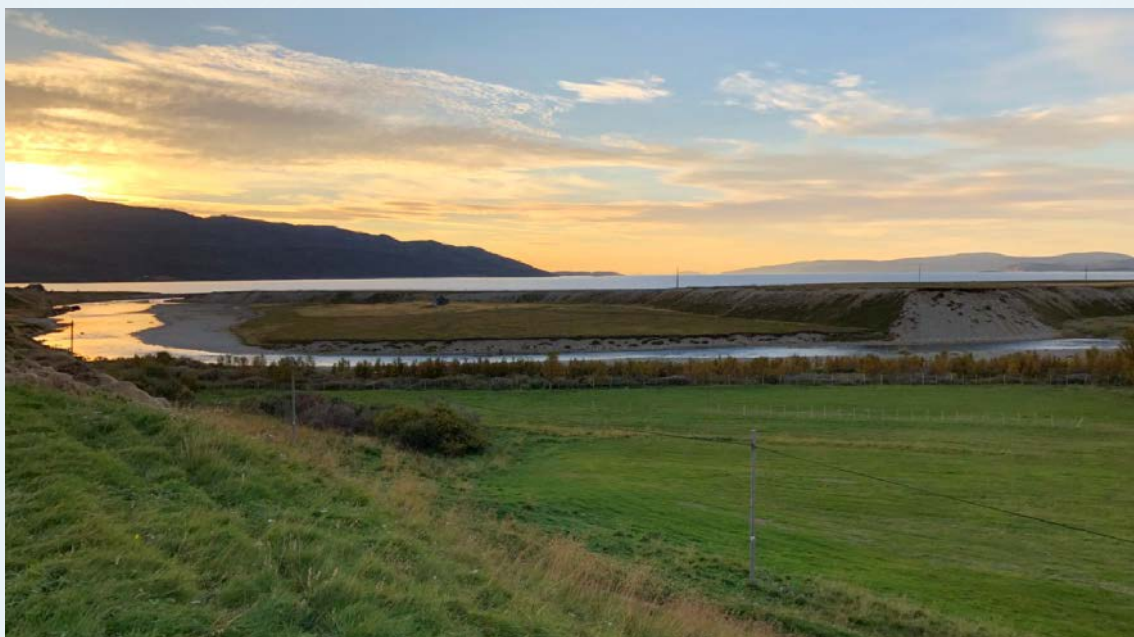
av Kokelvfolket

Den sjøsamiske bygda Kokelv har en historie som går lenger tilbake enn 150 år. Her har det bodd folk i flere århundrer. De siste 150 år har bosettinga hovedsakelig vært av samisk avstamning, men også finner og nordmenn har bodd ved fjorden. Folketellingen fra 1875 talte 80 innbyggere, i dag bor det 115 personer i Kokelv.

Sjøen har alltid vært grunnlaget for bosettinga. I begynnelsen av de siste 150 år, var befolkninga i noen grad fortsatt nomadisk. På denne tiden var det vanlig at folk hadde ulike vinter- og sommerbosteder langs fjorden. Det var tilgangen på ved til brensel som var avgjørende for hvor folk bodde. Men også nærheten til fiske-/beiteressur-

sene var viktig for hvor folk satte opp gammene sine. Helt til slutten på 1800-tallet var det nok trær langs Revsbotn til at folk kunne slå seg ned der de ville. Etter at torvbrenning ble nødvendig ved århundreskiftet, ble folk mer stedfaste. I denne tidsperioden var det fjordfiske om sommeren, jakt, utmarkshøsting og husdyrhold som livnærte familiene. I tida etter 1.verdenskrig ble vinterfiske mer vanlig. Fra rundt 1930 ble helårsfiske, moderne jordbruk og husdyrhold de viktigste næringsveiene i bygda.³ På strekninga Revsneshamn – Kokelv – Selkop var hele 72 av 122 skatteyttere fiskere i 1963⁵.

De tradisjonelle sjøsamiske næringene, fjord-

Kokelv

Foto: Grete Svendsen

fiske og jordbruk, er i dag i ferd med å forsvinne fra bygda. Det er kun 3 fiskebåter og et gårdsbruk i drift. Arbeidsplassene i Kokelv er i hovedsak knyttet til skole- og helsevesen. Av annet privat næringsliv har vi maskin-/transport firmaer, datafirma, handel, helse- og velvære bedrifter. Et stort oppdrettskonsern har også lokaliteter i fjorden, og er en aktuell arbeidsplass for bygdas folk.

Sjøveien var lenge den viktigste ferdselsåren for bygda. Før rutebåten kom i 1912, hentet Kokelv-folket selv posten sin i Olderfjord. Turen over eidet gikk til fots, eller de kjørte med hest når føreforholdene tillot det. Siden det på den tiden ikke var handel i Kokelv, skjedde handelen hos kjøpmenn i Olderfjord eller Smørfjord.

I gjenreisningsårene etter 1945 ble det bygd kai og fiskebruk i Masterelv. Det ble også etablert kjøp, videreproduksjon og sending av fisk, samt handel. Dette betydde svært mye for bygdefolket, fordi folk tidligere hadde vært nødt til å imot varer og folk i fjæra. Vær og naturforhold var ofte så tøffe at det ikke var mulig å få ting tørt over til land. Noen av disse som kan nevnes er Kokelv fiskarlag (stiftet 1951), Kokelv Idrettslag (stiftet

1952) og Kokelv landbrukslag (stiftet 1954).

Et lag som fortjener en bredere omtale er Kokelv lag av LHL (etabl. 1978). Sammen med resten av styret bestående av Amalie Mikalsen, Bjørg Gløersen, Julie Grøtte, Ivar Henriksen og Leifine Nikolaisen, satte formann Per Iversen i gang med bygging av et dagsenter for funksjonshemmede. Vel ett år etter at laget ble stiftet, var huset innflyttingsklart i februar 1980. Laget stoppet ikke med dette. De ønsket å få på plass et botilbud for bygdas funksjonshemmede, som på den tiden bodde på institusjoner utenbygds. Arbeidet med et større bosenter, falt sammen med den såkalte HVPU-reformen, og 14. oktober 1986 ble Kokelv bo- og servicesenter innviet. Det er takket være ildsjelene i LHL-laget at vi i dag har Kokelv Bo- og omsorgssenter, som også er bygdas største arbeidsplass.

Sameforeningens arbeid med å gjenfinne og gjenoppfriske kunnskapen om Kokelv kofta, har betydd mye i revitaliseringen av den sjøsamiske kulturen.

I dag har vi hele 7 aktive foreninger i bygda: Revsbotn Distrikts lakseforening (stiftet 1959), Kokelv Bygde- og ungdomslag (stiftet 1995),

Kokelv bygda

Kokelv Sportsklubb (stiftet 2003), Kokelv båtforening, Museumslaget, Stiftelsen Kokelv sjøsamiske museum og Kokelv Læstadianske menighet.

Selv om Kokelv er et lite sted, er vi som bor her stolte av bygda vår. Vårt aktive foreningsliv, de mange ildsjelene vi har hatt og våre aktive lokalpolitikere har gjennom årenes løp fått på plass viktige samfunnsstrukturer. Kokelv menighetshus er et viktig samlingssted for den læstadian-

ske menigheten, og der tilbyr Kokelv menighet trosopplæring for barna våre. Kokelv kirke er unik med sin spesielle historie.

Til tross for alt dette, er det utfordrende å få folk til å etablere seg her. For til forskjell fra andre små steder har vi arbeidsplasser nok, men vi har ikke hus til de som vil bo her. Også i Kokelv blir mange boliger som fritidsboliger. I Kokelv har vi likevel tro på at yngre mennesker flytter til bygda.

REVSNESHAMN

av Dag L. Rønnekleiv

Første kjente bosetning i Revsneshamn var på 1200 tallet, i 1570 var det 5 familier, 1950-70 tallet var det ca 60 fastboende og etter dette har innbyggertallet sunket ettersom folk har reist bort på skole/arbeid eller bortgang. Barna måtte reise tidlig til internat i Kokelv og videre ut i verden for å gå videregående skoler og arbeid. I dag er det bare 5 staute ungarer som er fast-

boende, og de fleste husene rustet opp og i full bruk som ferie og til rekreasjon av tilbakevendte Revsnesinger.

Som kjent er Revsneshamn det eneste veiløse bebodde stedet i kommunen, men det er totalt hele 3 km med lokal vei fra kai til Bekkarbukta og Nesset. På 60 og 70 tallet ble det arbeidet med å få vei

Revsneshamn

Foto: privat

dit fra Kokelv, men fylket satt en stopper for det prosjektet så det ble aldri noe av.

Vannet er privat og garantert kommunenes reneste og beste.

Telefon kom til bygda i 1964, først med sentral i butikken på kaia. Siden fikk vi egne apparater, men i dag er linjen borte og vi har kun dårlig dekning på mobilnettet.

Elektrisitet kom på 1960 tallet og strekket fra Kokelv og til Revsnæs er fra den tiden. Vinteren 2018 kom nye gatelys i LED, med nytt kabelstrek til disse.

I Revsnæs har folk oppgjennom tidene livnæret seg av fiske og jordbruk samt arbeid på butikk og fiskemottak. Fiskemottak, post og butikk ble anlagt av Anton Valle i 1916, og fiskebruket nedlagt i 1983, butikken i 96 og posten 1999. I dag er det 2 registrerte fiskere. Handel og post er de nødt til å utføre og hente seg i Kvalsund eller Hammerfest.

Det eneste laget som var i aktivitet var Revsnæs Fiskarlag, mens damene i bygda samlet inn penger i forbindelse med nødhjelp ute i verden og sendte det til diverse organisasjoner.

Hadde det ikke vært for fiskemottaket og butikken så er det ikke sikkert det hadde vært noe

Revsneshamn. Alle har vel stort sett jobbet for bygdas beste. Agnar Aslaksen var pådriver for å holde kai og båter etter at fiskebruk og butikk ble lagt ned. Ingvarda Larsen var forkjemper for bygdas ve og vel.

Forlis: 3 mann fra Revsneshamn omkom i

Revsneshamn fiskeri og fiskehjell Foto privat

Revsnes kai

Rolfsøysundet 25.10.1926. 3 mann fra Revsneshamn omkom i bukta da de skulle ro i land med lettboat 20.12.1958

Forlis: Vårsol av Honningsvåg hvor 1 person omkom og en reddet seg i land i Teisbukta. 21.09 1963

Utsiktene for bygda i henhold til fast bosetning

er vel ikke særlig lyse med årene, og en forutsetning for at det kan bo folk her fast er at vi får beholde rutebåttilbudet vi har i dag. På lengre sikt er det vel ikke til å stikke under en stol at Revsneshamn deler skjebnen ved andre veiløse bygder, hvis ikke det er noen som kunne tenke seg å flytte til Revsneshamn etter 150 års jubileet «når vi får veiforbindelse».

Vargsundområdet

Olderfjord til Komagnes (Seiland) og Saraby til Beretsjur

av Neverfjordfolket

Ved folketellinga i 1910 var det registrert 78 innbyggere fra Olderfjord til Komagnes og 229 innbyggere fra Saraby til Beretsjur. 32 av disse var registrert på Porsa Gruber. I 1996 var det folketallet 168 innbyggere fra Fiskelv til Saraby.

Gruvedriften med kobberdrift startet i området Bakkis ca 1902. Dette så svært lovende ut og det ble bygget opp vei til Bakkis fra Neverfjord. Malmen ble fraktet fra Bakkis med hest sommer som vinter. I Neverfjord ble det bygget kai med pakkhus, administrasjonsboliger, bolig for arbei-

Båten med mannskap heter Liv fra Neverfjord. Den ble ombygd og forlenget til kutter i 1928. Bildet er tatt før denne tiden
Foto : privat

dere, hestestall og fòrlager. Det ble også bygd kafe for slusken. På Bakkis og Neverfjord arbeidet 60 menn. I 1903 ble det bygd en telefonlinje fra Kvalsund til Neverfjord og med en egen linje

til Bakkis. Senere ble det bygd linebane fra Bakkis til Øver Porsa, noe som resulterte i full drift både på Bakkis, Øvre Porsa og Porsa. Da malmvaskeriet brant ned i 1932, betydde det slutten på gruvedriften.

Folk i området har alltid levd av kombinasjonsbruk, fiske og jordbruk. En 33 fots båt ble bygd i Neverfjord der slippen senere stod. Slippen drev kontinuerlig, bare avbrutt av evakueringen. Etter krigen ble slippen bygget opp igjen og drevet frem til 1976.

Et skikkelig fiskebruk kom etter krigen, da 11 fiskere startet Vargsund produksjonslag. Fiskebruket i Kvenklubben ble et permanent bygg fra 1952. Etter at fiskebruket i 1985 raste ut i sjøen, ble det aldri bygget opp igjen. Et fiskebruk i Neverfjord ble senere bygget, men nedlagt etter kort tid. Eierne valgte å konsentrere drifta i Kvalsund.

Mange drev småbruk i kombinasjon med fiske. De fleste brukene som drev melkeproduksjon, leverte melka til meieriet i Hammerfest. I starten ble melka sendt med lokalbåten til Hammerfest, senere ble melka hentet av meieriets egen båt. Etter at veien til Neverfjord stod ferdig, kjørte en melkebil til Hammerfest og senere til Alta.

Klubben i Neverfjord ca 1950 Foto: privat

Katastrofen har akkurat rammet fiskebruket i Kvenklubben, Karl Henriksen og Ordfører Ernst Hokland diskuterer framtida for bygda.

Sverre Kristensen (1920- 81) kjørte melken fra Fiskelv til Neverfjord kai med hest. Slede på vinteren og vogn på sommeren. Årstall 1964 ved Neverfjord kai.

Fra Saraby ble melka sendt med båt helt fram til 1978, da veien til Saraby stod ferdig.

Opp igjennom tidene har det vært mange lag og foreninger. Hver eneste bygd hadde en sanitetsforening, men i dag er det kun Porsa sanitetsforening igjen.

Neverfjord idrettslag starta opp i 1946, etter initiativ av Odd Jacobsen. Opp gjennom tidene har idrettslaget drevet med flere idretter. På 1980 tallet var det et stort skimiljø i laget og noen av ildsjelene for dette var Petra Larsen Olsen og Ivar

Sørnes. Senere kom orienterings-miljøet inn, der pådriver og trener da som nå er Harald Bredesen.

Etter at oppvekstsenteret ble nedlagt, har mange familier flyttet og området har «mistet» den sosiale arenaen. Bussforbindelsen er blitt dårligere og fraværende i skoleferier.

Fraflyttede hus har blitt feriehus for byfolk og nye hytter er kommet til. Det er dessverre slik at bygdene blir «forgubbet» og hytte/fritidsboligene tar over.

Utsikt fra Porsavann.

Foto: Kvalsund kommune/wh

Skaidi – Repparfjord

av Toril Nilsen oa

Stedsnavnet er samisk og betyr «der elvene møtes». Som det øvrige Kvalsund har det alltid vært et sterkt innslag av samisk i befolkningen. Rundt 1700-tallet kom det også mange finlendere tilflyttende, ofte på grunn av sult og dårlige kår i Finland. I Repparfjord bodde det i perioder både norske, finske og samiske familier; i 1865 var det 155 samiske, 26 norske og 117 finske her.

Skaidi har vært et viktig knutepunkt, ikke minst i samferdselsmessig betydning, der all ferdsel mot vest til Alta, mot øst til Porsanger og mot nord

funksjon som fantes lenge etter krigen i de fleste bygdene var talestasjon. På Skaidi ble denne drevet av Mally Holmgren.

Betydningen av Skaidi som knutepunkt og møte- sted, medførte behov for lokal infrastruktur. Vegvesenet opprettet allerede før krigen en stasjon her. I forbindelse med den viktige aktiviteten herfra, ble det i 1953 satt opp en minnestein i Skaidikrysset over veisjef Harald Hofseth (1892-1951) og hans betydelige virke for samferdselen i fylket før og etter krigen.

Repparfjordbru stod ferdig i 1931. Her fra 1960-tallet

Foto: privat

til Hammerfest måtte passere. Dette tvang frem behov for både verksteder, transport, overnattingssteder og handel.

Det gikk fotstier opp gjennom hele dalen og langs fjorden. Veien ble bygd først rundt 1940. Øverste boplass mot Hatter; Gårelven, ble bygd i 1837.

I vår mobiltid kan det virke pussig, men en viktig

Turisthotellet med bestyrerinne Ragny Pedersen; «frøken Pedersen», ble en viktig institusjon. Hotellet var i mange år et stopp- og omlastingssted for FFR's persontrafikk, samt benyttet som overnattingssted for passerende turisttrafikk.

Andre virksomheter som har vært etablert på Skaidi opp gjennom tidene kan nevnes kafé, ungdomsherberge, turiststasjon/hotell, feriekoloni, campingplass,

gjestgiveri, servicestasjon for bilvirksomhet, Shell, Esso og Mobilstasjon, landhandel med post og bilekspedisjon, lastebiltransport.

De senere år er det også opparbeidet alpinbakke i nedre del av dalen.

Fra rundt 1925 ble det bygd nærmere 400 hytter i Kvalsund herred, mest av Hammerfestinger, de fleste gjennom 1950- og 60-årene.

Skaidi Gjestgiveri

Repparfjordelva som renner gjennom Skaidi og hele Rapparfjorddalen var og er en av Norges

beste lakseelver. Området er et godt utgangspunkt for jakt- og fiskeopplevelser.

Repparfjordelva mot Kvalsund.

Foto: Allan Klo

Klubbukt

av Klubbuktfolket

Klubbukt mot Repparfjorden

Foto Nina Andersen

Fjellet Storklubben ligger ytterst vest i Repparfjorden. Klubbukt ble tidligere omtalt som Klubben, Ytre Klubbnes og Klubberg. Denne artikkelen innbefatter også plassene fra Brensvik til Vinterelv, Oldervik, Gotterik og Erdal/Lien-Roggeluft og Futbukt som ligger på nordsiden av Repparfjorden under fellesbetegnelsen Klubbukt distriktet. Første registrerte bosetning i Klubbuktdistriktet var på 1700-tallet. Erdal hadde en av de største husdyrbruk i Vest-Finnmark rundt 1865. Dalføret langs Erdalselva ga gress og høy til buskap. I 1894-98 produserte Erdal stenhuggeri skifer, blant annet taktekke av skiferheller til Hammerfest.

Fram mot 2. verdenskrig var det en jevn økning i antall bosetninger i området. Dette var folk som drev kombinasjon av jordbruk og fiske og betalte sin skatt i tørrfisk. Bygda Klubbukt var også en av de første som fikk skole. Mennene rodde fiske mens kvinnene var hjemme og stelte gård og familie. Da krigen kom ble også folk i Klubbukt tvangsevakuert, noen forsøkte å rømme og gjemte seg i grotter og skog, men alle ble etter hvert oppdaget. Bygda har mange tragiske historier fra evakueringsstiden.

Selv om alt ble brent, så vendte folk tilbake så

snart krigen var over. Nå startet gjenreisningen og folk bygde opp sine eiendommer igjen. Ennå i dag står et av kommunens eldste bolighus i Klubbukt og den ser fortsatt ut som den gjorde da det ble bygget i november 1945, som

et av de første i bygda rett etter krigen. Huset ble bygget nær sjøen og nær fiskeriet. Denne gården har også et inntatt gjenreisningshus med fjøs og naust fra 1951. Gården har preg av driftighet og mot. At folk i bygda hadde pågangsmot er Ole Andersen et godt bevis på, han lagde verktøy i smia si og bygde fiskeskøyta «Midtbakken» etter krigen med kjølen fra en annen båt som utgangspunkt. Det tok 3 år å få båten ferdig.

Etter krigen var folketallet ganske stabilt, folk levde fortsatt av fiske og jordbruk i starten. Rundt 1960 ble det bygget helt ny skole.

Karl Berg startet i 1956 handel og fiskeproduksjon i Klubben og drev til 1967. Dette ga kjærkommen ekstrainntekt til bygda, i hektiske perioder sysselsatte fiskebruket så godt som alle bygdas kvinner. Arne Pedersen drev fra 1974 Klubben handel, senere bygde han en ny butikk i bygda. Klubbukt hadde eget postkontor i mange år. Postnummeret var 1922.

Omkring 1958 kom elektrisiteten til bygda og telefonen kom i 1954, først som talestasjon og rundt 1970 ble hjemmetelefon vanlig også i Klubbukt.

Veien frem til Klubbukt kom i 1967. Før dette

Fra Pedersen etterkrigshus i Klubbukt ved byggedager 2010

Foto: Nina Andersen

var Klubbukt avhengig av båt til og fra Kvalsund. Det første kullet som hadde gått 9-årig skole var ferdig i 1966, de syklet hjem fra skolen den siste skoledagen og når de kom hjem kom skolebussen kjørende etter for første gang til Klubbukt. Veien ga bygda nye muligheter innen arbeidslivet. Noen fikk jobb i Statens vegvesen, noen på hotellene på Skaidi og da Folldal Verk startet opp var det flere fra bygda som fikk jobb der.

I 1965 startet arbeidet med et felles vannverk drevet av bygda selv og maskineier Helge M. Hansen var en av bygdas drivkrefter, i tillegg sørget Karl Berg for utstyret til vannverket. Fra omkring 2002 ble dette et kommunal vannverk.

Bygda blomstret fra 1950 tallet, vi hadde et rikt foreningsliv, et eget ungdomslag laget liv i bygdene. Utover 1960-70 tallet kom Kvinnefiskarlaget og ikke minst idrettslaget Nordsia som var aktiv både innen fotball og vinteridrett. Vi husker Sjøvarrrennet – skirenn på Skaidi og i Klubbukt.

Arne Hanssen, og senere også lærer Snorre Hokland var blandt ildsjelene. I dag har bygda og omegn et aktivt bygdelag. Dessverre har tidene forandret seg og bygda har i dag et stadig minkende befolkningstall, i dag er det rundt 20 fastboende igjen på hele nordsida av Repparfjorden. Positivt er at de med tilknytning til området er glad i bygda og tar vare på husene.

Klubbukt fiskemottat og handel 1976 Foto: Arvid Petterson

STALLOGARGO

av Stallogargofolket

Stallogargo

Navnet «Stallogargo» er samisk og betyr «Trollbukt». Først var det navnet på en gård i bygda, etter hvert ble det navnet på hele bygda.

Samene har brukt Kvaløya til sommerbeite iallfall fra 1700-tallet, jfr. gamle kilder.

Det gikk hardt ut over skogen i kyststrøkene her nord, da det mange steder ble hogd skog til brensel og annet, og folk flyttet fra sted til sted ettersom skogen ble brukt opp.

Det kan nevnes at det under arbeid med jorda er blitt funnet store røtter og stammer av furu. Disse kan være flere tusen år gamle og være fra perioder med bedre klima enn i dag.

Den første navngitte bosetter registrert som bonde på Stallogargo, er en kven ved navn Peder Baardsen, fra folketellinga i 1865. I 1875 er registrert bare kvener her.

Rundt år 1900 var det tre store familier i bygda; Abrahamsen/Mathisen, Spein og Johansen og

mange av dagens innbyggere er etterkommere av disse.

I 1875 var det kun sjøforbindelse med handelsstedet Kvalsund. Den strie strømmen i Kvalsundet var ei utfordring i kommunikasjonen med omverdenen.

Pomorhandel var en viktig del for folk, der sei og tran ble byttet mot russernes mel og gryn; f.eks 18 kg mel byttes mot 54 kg torsk, for 1 tønne lever fikk man 162 kg rugmel. Høysesong for pomorhandelen var juni – september. Handelen var innbringende for fiskerbonden. Av russeskutene som ankret opp på Stallogargo eller utenfor Russenes (Kvalsundsiden), vanket det gjerne litt traktament på kjøpet og pomorskipperene som kom igjen år etter år ble godt kjent med kystbefolkningen.

Da pomorhandelen tok slutt med den russiske revolusjonen i 1917, fikk det negative konsekvenser for økonomien i kystbygdene, da

Antona Mathisen og Nils Andersen i Storbukt tidlig 1930 tall.

Foto: privat

fiskerne ikke lenger fikk avsetning på sommerfisket.

Gammer som bolig holdt seg lenge i Kvalsund, grunnet lite skog. De var varme og praktiske boliger i dette klimaet og man kunne ha flere gammer til ulik bruk. Mange gammer ble etter hvert panelt, hadde tregulv og vindu. Rundt 1900 ble det vanlig å bygge hus av tre. Russerne byttet

tømmer mot sei, og etter hvert kom det også tømmer fra Alta. Drivtømmer ble også brukt.

På starten av 1900-tallet kom det kjøpmenn til bygda. Den første som startet forretning og fiskeoppkjøp var Johannes Olsen fra Grøtnes. Det var bare fiskere som var næringen og om sommeren måtte også kvinnene delta i fisket. Det var stort sett sei det gikk på, enten med dorg eller med dragnot (landnot).

Utenfor butikken og veien har kommet til Hågen Brækkan sin butikk på Stallogargo.

Foto: privat

I 1930-årene kom det vei til Hammerfest og ferge over til Kvalsund. Vinteråpent vei ble det ikke til Hammerfest før ca. 1960. Frem til da var lokalbåt den viktigste fremkomstmiddelet.

Fiske var helt frem til 2. verdenskrig viktigste næring, sammen med jordbruk.

Under krigen ble det stadig mindre mat i butikene og til alt som trengtes måtte man bruke rasjoneringskort. Fisk hadde folk nok av og klarte seg på et vis. Tyskerne bygde kanonplasser på bergknausene og på Plankenes-fjellet. De

*Stallogargo bedehus som ble bygd ca 1950, hadde stor betydning for bygdas innbyggere i etterkrigstiden og frem til 1980. Her var det møtevirksomhet i regi av Indremisjonen - som eide bygget, her ble også juletefester arrangert så sent som på 1980 tallet.
Foto Kvalsund kommune*

okkuperte bedehuset og skolen og beordret rom i private hus.

På slutten av krigen ble alle evakuert og de fleste havnet i Trøndelag, noen i Nordland og i Sør-Norge. Etter frigjøringa i 1945 vendte flere av mennene hjem, mens de fleste kvinner og barn ble igjen ett år til. Gjenreisningsarbeidet begynte for fullt sommeren 1947.

Nesten alle i bygda hadde kyr og sauer i årene etter krigen. På 1950-tallet ble filetfabrikken Findus etablert i Hammerfest og mange fikk jobb

der eller i andre virksomheter i byen. Dette medførte at jordbruket etter hvert ble lagt ned. Tidlig på 1970-tallet var det bare noen få sauer igjen.

Telegraf og postkontor ble i alle år etter krigen drevet av Signe og Ingolf Johansen. Postkontoret ble nedlagt i 1971.

Rundt 1950 kom også en ny kjøpmann til bygda som drev butikk frem til 1972. Da han flyttet solgte den til Walter Hofsæth i Kvalsund, som drev den frem til 1987

Slottonn Stallogargo 1960-tallet

Foto: privat

Ordførere i Kvalsund kommune

Andreas Holmgren
1869-1870

Andreas N Buck 1871-78, 1886-88 og 1893-95

Peder Nilsen
1879-824

Mathis Abrahamsen
1883-85

Martin Nilsen
1889-92, 1896-98 og 1902-13

Karl Svendsen
1899-1901

Karl M Buck
1914-1916

Johannes Olsen
1917-19

Håkon Pedersen
1926-31

Edvard Skjeldnes
1932-34

Sverre Indrebø
1935

Håkon Scrøder
1936-37

Pedersen Mjånes
1945

Arne Bjørnå
1945-47

Ole Mathisen
1948-55

Hans Arne Arnesen
1956-59

Erling Nilsen
1960-67

Henning Bårdsen
1968-74

Ernst Hokland
1974-83

Egil Johnsen
1984-91

Svein-Erik Torbergesen
1992-95

Ragnar Olsen
1995-99, 2003-07, 2011-15

Geir Nesse
1999-2003

Tor Arne Myrseth
2007-11

Kvalsund inn i fremtiden – fra elever fra Kvalsund og Kokelv skole

I Kvalsund om 150 år kommer vi til å ha biler som svever. Om 150 år er skolen et hotell som blir brent ned av Russen. Jeg håper skolen blir til et hotell.

Alf Emil, 6. klasse

Jeg tror det blir gruvedrift, flere folk og flere leiligheter. Jeg håper det blir bedre eller flere butikker og at det blir større utvalg for unger innen sport/fritidsaktivitet. Jeg håper også at det blir en bedre skole og flere unger her. Den nye skolen håper jeg at det blir å være kantine, skap til elevene og større basseng.

Liv-Janne, 7.kl.

Ny skole. Flere folk vet hvor Kvalsund er/hva det er. Mere aktiviteter.

Sofie, 7. klasse

Til nyttår skal vi komme under Hammerfest kommune. Da skal vi få ny skole og forhåpentligvis flere folk. Jeg ønsker at det kan bli en liten park og lekeplass. Det blir nok bygget flere leiligheter og kanskje en til butikk. En rutebåt til byen kunne vært fint. Jeg kunne også ønsket flere fritidsaktiviteter. Når gruven skal bli bygget flytter nok flere folk til Kvalsund.

Sofia, 7. klasse

Jeg håper den gamle skolen kan bli et hotell. Og jeg håper det blir flere folk.

Kristina Erine, 5. klasse

I 2021 er det planlagt at vi får en ny skole i Kvalsund. Da håper jeg at den gamle skolen blir til et hotell. Siden Kvalsund og Hammerfest skal slås sammen. Jeg håper óg at vi får flere aktiviteter her, og kanskje en park. Det kommer sikkert rutebåt hit, og sikkert flere folk.

Linnea, 5. klasse

Jeg tror det blir mer leiligheter. Da gruven blir laget, tror jeg at det kommer flere folk. Snart blir Hammerfest og Kvalsund slått sammen, da blir det ny skole. Der den gamle er, håper jeg blir hotell. Jeg ønsket at Hammerfest og Kvalsund ikke blir slått sammen, fordi jeg liker Kvalsund som den er nå.

Johan, 5. klasse

Jeg håper det blir flere leiligheter og rekkehus. Jeg tror det blir rutebåt fra Kvalsund til Hammerfest. Jeg vil egentlig ikke at Kvalsund skal bli forandret, for jeg liker folkene som bor i Kvalsund.

Siv, 5. klasse

Jeg tror at når gruva kommer, i Repparfjord, kommer det flere folk til Kvalsund. Det kommer bedre butikk, café, restaurant og rutebåt til Hammerfest, håper jeg da. Jeg tror det kommer flere flyktninger, som jo er bra. Jeg vet at det kommer ny skole. Jeg håper den gamle skolen blir solgt og gjort om til hotell.

Gutt, 7. klasse

Ny skole. Flere leiligheter og butikker. Et hotell.

Susanna, 7. klasse

Stemme for Terje Wikstrøm, plis. Mere butikker, mere jobber, bedre skole, mere folk.

Jeg håper at selv om Kvalsund kommer til å bli en del av Hammerfest, så kommer skolen til å være her. Og at skolen blir til et stort og flott bibliotek, sånn at alle har en mulighet til å lære om fortiden. Og nå i 150 år har vi hatt det fredelig og fint. For de som sliter med livet, kan komme til Kvalsund og se hvor vidunderlig det er her. Og at alle kan få en mulighet til å komme med forslag til hva vi kan gjøre i frtiden.

Anna, 6. kl

Jeg ønsker at Kvalsund har mye butikker. Jeg ønsker at det blir billig og jeg ønsker at vi kan kjøpe fra skolen.

Valid, 6. klasse

Jeg tror det blir ny klubb og de skal brenne skolen ned og få en ny. Jeg ønsker og få en kaffeplass til Eric. Og veien må bli bedre. Og Hammerfest og Kvalsund skal bli samme kommune. Jeg ønsker ny REMA 1000 i Kvalsund.

Ahmed, 6. klasse

Jeg tror at det blir flere folk og en ny og bedre skole i Kvalsund. Jeg tror at det blir en rutebåt som kommer fra Kvalsund til Hammerfest. Også vil jeg at den gamle skolen skal bli et stort hotell og at det blir bedre i Kvalsund og at det blir gruvedrift i Repparfjord.

Thea, 6.klasse

Jeg håper det blir fotball for større unger. Jeg håper Kvalsund og Hammerfest ikke slår seg sammen. Jeg håper Finnmark ikke slår seg sammen med Tromsø. Jeg håper det kommer ny skole og at den gamle blir revet ned. Og jeg håper man lærer om Finnmark i krigen.

Fredrik, 6. klasse

Jeg tror Hammerfest og Kvalsund slår seg sammen. Ot at det blir gruvedrift i Fæg fjord. Jeg håper den nye skolen blir stor og at vi får mere fri.

Deniz, 6. klasse

Jeg tror vår Kvalsund og Hammerfest slår seg sammen så det blir flere folk. Å jeg håper det kommer flere folk fra utlandet også håper jeg det blir bedre veier. Også kommer det flere butikker og resturanter. Og skolen skal bli et stort, fint hotell. *Kristina, 6.kl.*

Kokelv om 150 år:

Jeg tror mange kommer til å komme til Kokelv fordi Kokelv er en ganske trygg for klimaendringer. Folk forsøpler ikke mye her og ingen ødelegger naturen her så det kommer kanskje til å gå bra. Kanskje litt av Kokelv kommer til å bli ødelagt men vi får håpe det ikke blir. Kanskje det også blir mye teknologi fordi Kina elsker teknologi og mest teknologi kommer fra Kina. Fordi ganske mye alt av teknologi er lagd i Kina. Mange i Kokelv elsker teknologien vår. Så kanskje det kommer flere elektriske biler og sånt. Jeg tror att om 150 år er Kokelv litt mer teknologisk og større, ikke for mye men litt mer teknologisk og kanskje mye større. Kokelv kommer til å se bra ut, jeg vet det. Det kommer til å være mye mer folk og flere hus. Det kommer til å være masse hus og masse hytter. Vannet kommer kanskje være litt høyere som er dårlig og jeg håper det ikke skjer. Det kommer også kanskje gå sauer overalt men hvem vet. Og at det blir varmt men ikke for varmt på sommeren for vis det er for varmt betyr det at klimaendringene er veldig store, og dårlige.

Heira Snellman, 11år

Om 150 år tror jeg at Kokelv er enten en plass fullt av folk eller er en plass der det ikke bor så mange det kommer litt an på. Jeg håper selv at det bor så ca. så mange som det bor her nå. Bare ikke så mange hyttefolk. Jeg håper at det ikke bor så mange hyttefolk her sånn at det kan flytte barnefamilier hit som kan gå på skolen. Ikke at jeg lever her da, men jeg håper Kokelv kan bli den koselige plassen den er nå. Også er ikke Kokelv den største bygda akkurat men det kan jo henne at klima flyktninger kommer hit pga. klimaet andre steder men her i Kokelv ligger vi såpass høyt oppe at vi ikke kan bli tatt av flom så fort. Jeg tror også det kan henne at folk flytter herifra fordi det er ikke så mye å gjøre her men det er mye turplasser. Og det er jo også treninger

i uka, skole, jobb, hjemme aktiviteter, vis man har kjæledyr kan man leke med dem. Nå er det veldig mange her som har kjæledyr. Jeg håper at Kokelv blir en fin plass.

Mildrid, 5.klasse

Om 150 år tror jeg at Kokelv er litt øde og forlatt. Det bor bare gamle besteforeldre her å får besøk i helgene av barn og barnebarn som skal på hytta. Barna og barnebarna bor i storbyer f.eks. Alta, Hammerfest eller Tromsø. Jeg tror det bare bor noen få mennesker her fordi det bare blir færre og færre barn/elever på skolen i Kokelv. Jeg tror også at skolen er enten delt opp til hus eller overnattingssted, eller at skolen og rektorbolien er kjøpt opp av ett firma som bruker det til opp-

bevaringssted for søppel og skrot. Det jeg tenker er at folk skal få videre utdanning og flytter for å gå på skole og ikke flytter tilbake, eller så flytter folk hit å bor her i ca. 2 år så blir de lei å flytter videre til ett mer spennende sted.

Melinda, 13 år

Da bor det ingen i Kokelv lenger. Plassen har dødd helt ut.

Jeg tror at bygda er full av liv. Mange har flytta hit på grunn av klimakrisa.

Jeg tror at det bor mange her om 150 år, minst 500, for de har skjönt at Kokelv er et flott sted å bo.

Jeg tror det bor mange her og at det er starta opp forskjellige bedrifter.

Bidrag fra ungdomstrinnet i Kokelv

Litteratur og henvisninger som omhandler Kvalsund, eller forhold vedrørende bygda. Lista er ikke komplett. Bøker og særskrifter det henvises til forefinnes på biblioteket i Kvalsund.

Andreasson, R L og Sandmo A-K ”Fra eldre Steinialder til vårt, bosetting i Kvalsund gjennom 10 000 år”

Berg-Hansen, Jens: “Sjøsamene i Kvalsund” (Særskrift)

Berg-Hansen, Jens: “Kvalsund på 1700 og 1800 tallet” (Særskrift)

Fjørtoft, Jan Egil: «Tyske kystfort i Norge»

Gamst, Th.: “Finnmark under hakekorset”.

Jacobsen, Ragnvald (1989) “Kvalsund i Finnmark” (Bygdebok, utgitt av Kvalsund kommune)

Johansen, Georg: “Sjøsamenes levesett. (Særskrift)

Sparboe, Ingvild: “Fra Ripparfjord til Stallogargo” (Særskrift, omhandler slektsforskning og lokale forhold i Ripparfjord og Stallogargo)

Om Porsa Kraftlag:

<https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/nves-utvalgte-kulturminner/kraftledninger/porsa-hammerfest/>

Lasta ned 11. februar 2019.

http://aps.ngu.no/pls/oradb/!minres_dsp_deposit.link_object?p_sprakobjid=N00000000788

Lasta ned 11.februar 2019.

https://issuu.com/finnmarkdagblad/docs/hammerfestenergi_125__rjubileumsmag/20 Lasta ned 11. februar 2019.

https://snl.no/Nedre_Porsa_kraftverk For gruvedrift. Lasta ned 11. februar 2019.

Iversen, Klaus. Hundre år med lys og varme. Hammerfest elektrisitetsverk 1891-1991. 1991. Hammerfest.

Rolf Storvik (munnleg kjelde, på telefon) har jobba både på Porsa kraftverk, som montør i e-verket og for det som i dag er Hammerfest energi.

Om reindrift:

Keskitalo, Alf Isak (1998). Guovdageainnu suohkangirji - Kautokeino Sognebok

Solem, Erik (1933). Lappiske Studier.

Om veier i Kvalsund kommune:

Ripparfjord-Brennsvik 317 445 13,125 Planert pr 31.1267: 13,125 – Påbegynt i 1965 - <https://imsva91-ctp.trendmicro.com:443/wis/clicktime/v1/query?url=http%3a%2f%2fwww.stormo.de%2fVeghistorie%2fUtfort%2daarlig%2faarligUtfort1961%2d1970.pdf&umid=92B7055D-880F-3B05-B543->

Om Neverfjord og Vargsund: Kilder:Bygdeplan for Neverfjord skolekrets.

Møtebok for Neverfjord Idrettslag (1946)

Takk til Hammerfest Historielag
for støtte og bidrag!

En spesiell takk til alle
bidragsytere for tekst og
billedmateriale!

Ansvarlig utgiver Kvalsund kommune

Redaksjonskomite:
Kjell Arne Johannessen, Wivi Hansen og Toril Nilsen

2019